

A hét nap csodája

Segédanyag a „Teremtés Hete” ünnepkörhöz

A kiadó ajánlása

A borítón Tóth Zsófia, a kőszegi Evangélikus Mezőgazdasági, Kereskedelmi és Informatikai Szakközépiskola és Kollégium 10. osztályos diákjának „Színes világunk” című alkotása látható, amely a Magyarországi Evangélikus Egyház „Ararát” Teremtésvédelmi Munkacsoportjának 2009-ben meghirdetett plakátpályázatán első helyezést kapott. Felkészítő tanára: Tálás Ágnes. Alkalmazott technika: olajfestés.

A tanulmányt a Magyarországi Evangélikus Egyház „Ararát” Teremtésvédelmi Munkacsoportja készítette a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa Szociáletikai Bizottságának közreműködésével. Az „Ararát” Munkacsoport tagjai: Béres Tamás, Bogdányi Mária, Gáncs Péter, Jerabek-Cserepes Csilla, Kézdy Edit, Kodácsy-Simon Eszter, Mesterházy Balázs, Réz-Nagy Zoltán, Széchezy Béla József.

Kiadja:

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa.

Felelős kiadó: Bóna Zoltán főtitkár

ISBN: 978-963-06-7779-0

Régi, igaz megállapítás, hogy a technikai fejlődés, haladás mögött messze elmarad az ember morális növekedése. Közhelyszerű példa, hogy egy kőbalta használatához elégséges morális/spirituális felkészültség nem elegendő a termodinamikai energia használatához. S ami a béke összefüggésében igaz, az igaz a környezeti és társadalmi igazságosságra is. A XXI. századi technológiára épülő termeléshez, energiafelhasználáshoz, szállítmányozáshoz, valamint az ezekkel járó melléktermékekhez és mellékhatásokhoz minősített igazságérzet és erkölcsi felelősségtudat szükségeltetik.

Világunk természeti és társadalmi jelenségei vészjóslóan mutatják, hogy a lehetőség/képesség és a felelőség/tisztetség közötti szakadék óriási. A társadalmi, gazdasági és ökológiai igazságossághoz – a globalizáció korában – nyilván csak az összefüggések tudatában, holisztikusan lehet közelíteni. Erre ma sok tudományos, civil és egyházi vállalkozás mutat jó példát. A negatív jelenség, ezek elemzése, a számos nemzetközi ökumenikus elkötelezettség és – nem utolsó sorban – a hitünktől táplált felelősségünk arra indította a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsát, hogy a 2008. december 1. Közgyűlésén az alábbi határozatot hozza: *Nemzetközi egyházi szervezetek és ökumenikus dokumentumok felhívásaival összhangban, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa Közgyűlése ajánlja tagegyházainak, hogy a Teremtő iránti hálánk és hódolatunk kifejezése, a teremtett világ tudatos megőrzése és felelős védelme, továbbá ökumenikus együttműködésünk kiszélesítése és megerősítése érdekében 2009-től a szeptember utolsó és az október első vasárnapja közötti időszakot teremtésvédelmi hétként hirdessük meg és ünnepeljük a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa tagegyházaihoz tartozó gyülekezetekben és intézményekben.*

Nyilvánvaló, hogy e döntés, mögötti szándék és a szándék mögötti felismerés fontos motivációját az Ökumenikus Charta

idevonatkozó soraiban találjuk: *A teremtő Isten szeretetébe vett hittel hálásan ismerjük fel a teremtett világban Isten ajándékát, s így a természet értékét és szépségét. De mélységes aggodalommal látjuk azt is, hogy a föld nyersanyagtartalmait némelyek gátlástalanul kiaknázzák, tekintet nélkül önértékükre, korlátozott voltokra és arra, hogy ezek a jövőnk számára is szükségesek. Éppen ezért közösen lépünk fel annak érdekében, hogy a tartós életfeltételek biztosítottak legyenek az egész teremtett világ számára. Isten előtti felelősségünk tudatában közös kritériumokat kell találnunk és érvényesítenünk annak megkülönböztetésére, mi az, amit tudományosan és technológiailag megvalósíthatunk, erkölcsileg azonban nem tehetünk meg. Mindenképpen elsőbbsége van minden ember méltóságának azzal szemben, ami technikailag megvalósítható.*

Az Európai Egyházak Konferenciája és a Püspöki Konferenciák Európai Tanácsa által Nagyszébenben 2007-ben rendezett 3. Európai Ökumenikus Nagygyűlés Üzenete az ökológiai és társadalmi igazságosság összefüggéséről így ír: *Javasoljuk, hogy az Püspöki Konferenciák Európai Tanácsa (CCEE) és az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) kezdeményezzen egy tanácskozási folyamatot Európa és más kontinensek egyházaival az ökológiai igazságosság iránti európai felelősségről, a klímaváltozás fenyegetésével való szembenézésről; Európa felelősségéről a globalizáció igazságos arculatának kialakításában; ... Fellepünk a természet gátlástalan kizsákmányolása ellen, amiből „az egész teremtés” várja a megváltást (Róm 8,22), és elkötelezzük magunkat az emberiség és a természet megbékéltetése mellett. ... Javasoljuk, hogy a szeptember 1-je és október 4-e közti időszakot szenteljük a Teremtés védelméért és a fenntartható életstílusok elterjedéséért való imádkozásnak, hogy ezáltal ellensúlyozzuk tetteinket, amelyek a klímaváltozáshoz vezettek. Ugyanennek a Nagygyűlésnek az Ifjúsági Nyilatkozata – amely a Nagygyűlés hivatalos dokumentumának számít – pedig a keresztyén hívő*

ember egészen konkrét elkötelezettségeivel kívánja a Teremtő és a Teremtés iránti helyes életszemléletet kijelölni: *Isten a Teremtője a világnak, amelyben élünk, és amelynek részei vagyunk. Ám ahelyett, hogy felelősen élnénk, fönntarthatatlan életmódunkkal olyan végzetes környezeti károkhoz járulunk hozzá, mint például az éghajlatváltozás. Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy a Biblia tanúságtételének fényében bíráljuk fölül életmódunkat. Ezt határozott lépésekkel kell megtennünk, például a méltányos föltételekkel forgalomba hozott (fair-trade) termékek vásárlásával, a megújuló energiaforrások használatával, a széndioxid-kibocsátásunk csökkentésével és fenntartható fogyasztási szokások kialakításával.*

Ezeknek a gondolatoknak és ajánlásoknak a mentén az Ökumenikus Tanács Közgyűlése a szeptember utolsó és október első vasárnapja közötti időszakot találta a legalkalmasabbnak arra, hogy a hívek ökumenikus közösségben, lehetőség szerint a civil társadalom e téma szerint illetékes képviselőinek részvételével tartsanak esti beszélgetéseket, imádságokat, akciókat, s ezzel szenteljenek ünnepet a Teremtőnek és védelmet a Teremtésnek. Ehhez a munkához – szintén a Közgyűlésünk határozata értelmében – biztosítunk segédanyagot az által, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház Ararát Munkacsoportjának a MEÖT Szociáletikai Bizottsága közreműködésével véglegesített dokumentumát e füzetben közreadjuk. Így ez a nagyon értékes, igényes, informatív és meggyőző dolgozat a *Teremtés és a Teremtésvédelem Ünnepi Hetének* segédanyagává lett. Azzal a reménységgel indítjuk útjára, hogy a címzett gyülekezetek, szervezetek és intézmények, valamint sok más érdeklődő ebből épül, ezzel sokakat épít, s így a teremtett világ és az emberi társadalom javát szolgálja.

D. Szebik Imre
elnök

Dr. Bóna Zoltán
főtitkár

BEVEZETÉS

A jövő magától jön – a jövődő csak idő kérdése! Legalábbis így gondolkodott az emberiség mindaddig, míg rá nem döbbsent modern kultúrájának önpusztító, emberiséget és természeti világot katasztrófa szélére sodró erejére. A jövő már egyáltalán nem olyan magától értetődően következik be, mint ahogyan korábbi időkben az ember azt reménykedve, de mégis rajta kívül álló valóságként várta. A teremtés rendjébe és a környezeti világba való radikális beavatkozás következményei, az éghajlat-változás, a vizek és a termőföld veszélyeztetettsége, azt jelzik, hogy ma már nem magától értetődő az a megállapítás, hogy a gyermekeink és unokáink számára is lesz élettér ezen a földön. A jövő ilyen értelemben az ember kezébe került. De azért, hogy a következő generációk életlehetősége ne beszűküljön vagy gemmissüljön, az ember kénytelen a maga lehetőségei számára határokat kijelölni, a fejlődésnek korlátokat szabni, a fogyasztásban mértéket alkalmazni. Sajnos, olyan korban élünk, amelyben halálosan komolyan merül fel az emberiség és az őt körülvevő környezet végének valósága – még akkor is, ha gyakran megfogalmazódik a vád: az ember egyfajta kultúr-pesszimizmusba süllyedve hajalmos feladni a reményt és túlzott apokaliptikus képekben szemlélni a végső katasztrófát.

A keresztyén ember számára a környezet egyet jelent az Isten által teremtett világgal. Így is fogalmazhatunk: *környezetünkhöz való viszony – hitkérdés!* A keresztyén egyházak által egyetemesnek elfogadott és közösen vallott Apostoli Hitvallás első tétele így is úgy nevezi meg Istent, mint aki a *mennynek és földnek teremtője*. Amikor Luther ezt a hittételt magyarázza, így pontosít: hiszem, hogy engem Isten teremtett minden teremtménnyel együtt! S bár igaz, hogy Isten az embert minden teremtmény fölé helyezte, amikor azt a feladatot adta számára, hogy uralkodjék a földön, ugyanakkor művelje és őrizze azt

(Gen 1,28; Gen 2,15), mégis nyilvánvaló a teljes Írás összefüggése alapján: az ember nemcsak „teremtmenytárs” a teremtmények világában, hanem alkotó munkája által „társteremtő”, vagyis Isten partnere. Ez a kettősség viszont két dolgot jelent: egyrészt a teremtett világhoz való viszonyulás mindig *a hit megélésének formája*, azaz bizonyágtétel a keresztyén ember életében. Annak megvallása, hogy különbség van teremő és teremtmény, Isten és az ő alkotása között – az ember nem képzelheti magát a mindentható szerepében. Másrészt *felelősséggel* tartozunk ezért a világgal: miközben az ember az isteni megbízást teljesíti (műveld és őrizd), kultúrát hoz létre és értékeket teremt, elszámolással tartozik megbízó gazdájának!

Az ember ugyanakkor az egyetlen a teremtmények közül, akit méltat Isten arra, hogy *partnerévé* tegye a *teremtés védelmében*. Bár az ember Isten gondviselő munkáját nem garantálhatja a világ számára, nem is helyettesítheti azt és a jövődő önmagában nem garantálhatja – Isten mégis méltatja őt arra, hogy ebbe a világot megtartó munkába bevonja, tudását, képességeit és kreativitását használja. Ahhoz, hogy ebbe a kiváltságos szolgálatba az ember és a keresztyén közösség magát begyakorolja, s ezzel a társadalom számára is példát adjon, szükség van arra, hogy időről időre megálljunk az Úr színe előtt. Szükség van arra, hogy az ünnepen, az istentiszteleten, a liturgiában rádöbbenjünk a teremtett világ szépségére, értékére, ajándék voltára és benne a teremtésvédelem emberi lehetőségére, s végül a jövődő biztató ígéretére. Szolgálja ez a kiadvány a teremtésvédelem lelki, szellemi, spirituális és teológiai jelentőségének elmélyítését, s egyben adjon gyakorlati indítást és segítséget a Teremtés Hetének ünneplésére, mint az Isten és ember találkozásának páratlan megélésére.

Dr. Fazakas Sándor
A MEÖT Szociáletikai Bizottságának elnöke

Előszó

Hitünk alapjait megvizsgálva azt mondhatjuk, hogy a Teremtés védelméről, az ember hű sáfárságáról szóló kérdés egyáltalán nem idegen keresztény hitünktől, hanem szerves részeként következik abból. Azonban gondolkodásunk racionalitása és környezetünk realitása gyakran olyan ellenérveket támasztanak bennünk, amelyek által hajlamosak vagyunk a környezet- és természetvédelem kérdését lesöpörni a minket foglalkoztató gondolatok asztaláról.

Célunk ezzel a füzettel az, hogy segítséget nyújtsunk a természetvédelem során felmerülő kérdések felelősségteljes átgondolásához, s felhívjuk a figyelmet olyan szempontokra, amelyek a keresztény hit számára fontosak. A környezetvédelem kérdése kapcsán gyakran felmerül a „miért pont én?” és a „mit tegyek, hol kezdjem el?” kérdés. Ez ugyanúgy vezethet a lemondó, pesszimista álláspont felé, mint az önfeledt, a mulandóságot éltető, rajongó életszemlélethez. Ám a Krisztusba vetett hit biztos alapot nyújthat ezen tévutak ellen. A Teremtés Hetének megünneplése mellett, hogy ráébreszt bennünket a világunkban fellelhető isteni ajándékok sokaságának törékenységére, s elvezethet egy teremtéstudatos életmód megvalósítása felé; a közösség összetartó erejével is megajándékozhat minket. Egyedül nehéz szembeszállni a „miért pont én kezdjem el?” kérdés közönyös cinizmusba hajló erejével. A gyakorlati, mindennapi tettek látszólagos kicsinységével fenyegető veszélyt könnyebb legyőzni és átlépni, ha tudjuk: keresztény közösségek és hívő emberek csoportjai együtt imádkoznak a teremtett világért, s adnak hálát a Teremtőnek ajándékaiért.

E kiadvány összeállítása során arra törekedtünk, hogy egyéni elcsendesedésre és személyes életvitelünk átgondolására épp-

úgy alkalmas legyen, mint ahogyan segítséget nyújthat a gyülekezeti alkalmak témájának kiválasztásához és egy-egy közösség környezettudatos döntésének meghozatalához. A füzet első részében a hét napjainak bontásában olvashatunk bibliai igeszakaszokra épülő meditációkat, valamint egy-egy képzőművészeti illusztráció kapcsán olyan továbbgondolásra érdemes kérdéseket teszünk fel, amelyek keresztény hitünket kihívások elé állítják. Minden meditációt egy imádság és egy ének követ, majd irodalmi illusztrációkkal, továbbá az egyes egyházak nyilatkozataiból válogatott szemelvényekkel zárunk le egy napot. Az első részt végigkísérik olyan információk, amelyeket a tudományok állítanak világunk jelenlegi helyzetéről; s ezeket olyan ötletekkel és szempontokkal igyekeztünk párba állítani, amelyek megvalósítása által kisebb-nagyobb mértékben javíthatunk környezetünk helyzetén. A füzet második részében az istentiszteletet felépítő liturgiai elemekhez kínálunk olyan ötleteket, amelyek segítségül szolgálhatnak a Teremtés Hetét nyitó és záró istentiszteleti alkalmakhoz. Végül olyan kiadványokból és honlapokból állítottunk össze ajánlott irodalmat, ahol számos további kérdéssel ismerkedhet meg az érdeklődő. A teremtésvédelemről való gondolkodás és cselekvés során felmerülő témák sora kimeríthetetlen. Reméljük, ezzel a pár gondolattal és javaslattal sikerül megszólaltatnunk a természetvédelem témáját; s ha egy közösség jövőbeni életére nézve továbbgondolja és – akár a legkisebb mértékben is – változtat szokásain, életmódján és mindennapi gyakorlatán, akkor a kiadvány elérte célját.

Dr. Kodácsy-Simon Eszter
munkacsoport-vezető

Reményik Sándor: A teremtés hat napja előtt

Te láttad az erdőt,
Mielőtt erdő lett volna.
Mielőtt a vizek a szárazföldről
Elválasztattak volna.
Azért fested most híven, igazán,
Azt is, mit itt nem láttál.
Magadban a dolgok ős-képeré
Reá találtál.
A képeiden azért hallik
Szinte-szinte a vizek dübörgése,
Vihar-tört szálfák hörgő reccsenése.

Te láttad az erdőt,
Mielőtt erdő lett volna.
Mert naiv gyermek-hit az, hogy az Isten
A Hat Nap előtt mit se csinált volna.
A hosszú-hosszú örökléten át
A Művészt szabta, formálta remekbe,
Bölcsőjét a chaos felett ringatta,
A világ tervrajzába beavatta,
Szoktatta a halhatatlansághoz...
Aztán fogott csak a világhoz.

Ingrid Sjöstrand: Van hozzá közöd?

Van hozzá közöd,
mit csinálok?
És hogy mit gondolok?
Van hozzá közöm,
mit csinálsz?
És hogy mit gondolsz?
Van közünk egymáshoz?
Hozzám, hozzád, mindenkire,
aki véletlenül
épp itt él
épp most,
és akiktől függ,
hogy mi lesz a világból?
Van közünk egymáshoz,
talán, igen.

A Nap sugárzó teljesítményének a Földet érő része körülbelül 173x10¹² kilowatt, amely több ezerszerese az emberiség jelenlegi energiaigényének. Ennyi energiát évente 60 milliárd kőolaj elégetésével nyerhetnénk. Ennek tényleges kihasználása a jövő generációk nagy lehetősége és egyelőre megoldásra váró feladata.

Első nap

Világosság és sötétség: a világmindenség alapjainak megteremtése

Akkor ezt mondta Isten: Legyen világosság! És lett világosság. Láta Isten, hogy a világosság jó, elválasztotta tehát Isten a világosságot a sötétségtől. És elnevezte Isten a világosságot nappalnak, a sötétséget pedig éjszakának nevezte. (1Móz 1,3- 5.)

Az a fokozatosság, amely a teremtéstörténet 7 napját jellemzi, már az első nap leírásában jól megfigyelhető. Az első nap előtti állapot megnevezéseként a „kezdetben” kifejezést olvassuk, amelynek beláthatatlan, tapasztalat előtti voltát azzal szemlélteti a második vers, hogy az ember számára nagyon is ismerős földet annak ismeretlen arca felől mutatja meg. „Kietlen és puszta” földdel még senki sem találkozhatott, aki a földön él, hiszen az ember maga is a föld egy későbbi, „kies” és termő változatából lett megformálva.

Idegen égitestek felszíne, formálódó, de még élhetetlen „holdbéli táj” juthat eszünkbe a leírásról, ahol az „odakint” ismeretlensége honol.

Magyarországon a napsugárzási viszonyok kedvezőbbek, mint az európai átlag (a napsütéses órák száma 2100-2300 óra/év). Új házak tervezésénél, régiók felújításánál érdemes ezeket az adottságokat figyelembe véve (mind aktív, mind passzív technológiával) kihasználni a lehetőségeket.

A világ világosságát jelképező gyertya évszázadok óta fontos szerepet tölt be a kereszténység életében. A kézzel gyártott gyertya régen és ma újra egyre gyakrabban (faggyúból és) viaszból készül, ipari mennyiségben pedig a kedvezőbb tulajdonságú, növényi zsírból előállított sztearinból illetve kőolaj alapú paraffinból gyártják.

Semmit sem tudunk meg a föld, a mélység és a vizek kapcsolatának mélyebb összefüggéseiről, miközben mégis jól érezhetően sokkal mélyebb összefüggésekbe olvasunk bele a megszo-
kott módon értelmezhető mélységeinknél. Mintha az univerzum „belseje” felé száguldana a tekintetünk, a részletek elmosódnak, ismerősnek tűnő soha sem látott formákba rendeződnek a mellettünk elsuhanó csillagok, amelyek egyre mélyebbre irányítanak. Deep sky. A legtalányosabb, a legeredetibb, a legismertebb és leghidegebb meghittség vesz körül a Teremtésben.

A rövid bibliai szöveg olyan kimozdíthatatlan erővel alapozza meg ittlétünk kerekeit, hogy beláthatatlanul mély igazságát nem kell féltenu-
nk a természettudomány mitikus nyelvétől sem. A Hubble távcső segítségével nemrég beleolvastunk a Tejútrendszer gömbhalmazai közül a Földhöz legközelebb álló M4 gömbhalmazban található fehér törpék kihűlt „reaktoraiba”, és a kapott eredmények megerősítették a világegyetem 13-14 milliárd éves korára vonatkozó elképzeléseinket.

Válasszunk körültekintően gyertyát gyülekezeti alkalmainkhoz. A teljes értékű, méhviasz alapú gyertya környezetkímélő és mérésekkel igazoltan ártalmatlanítja a helyiség levegőjében lévő dohányfüst és más rákkeltő anyagok 30%-át. Méhviasz templomi gyertyák kaphatók például: www.aksios.hu

Fényszennyezésnek nevezzük az esti égbolt mesterséges fényforrásokkal történő túlzott és fölösleges megvilágítását, amely egészségügyi, közlekedésbiztonsági, ökológiai és tájvédelmi szempontból is kockázatot jelent. Egyben hatalmas energiapazarlással és közvetett módon környezetszennyezéssel is jár.

Ha a teremtéstörténet beláthatatlanul mély első sorait olvasom, hálás vagyok. Ha elolvasom a csillagászok, kozmológusok és asztrofizikusok „magasabb” összefüggéseket feltáró eredményeit is, konkrétan tudom, *miért* vagyok hálás.

Gregorián eredetű dallam

Krisztus, ki vagy nap és világ, Min-ket sö-tétségben ne hagyj!

I - gaz vi - lá - gos - ság te vagy, Kár - ho - zat - ra

mennünk ne hagyj, Kár-ho-zat - ra men-nünk ne hagyj!

Egy hagyományos izzó élettartama 1000 óra, egy energiatakarékos izzóé pedig 10-szer tovább tart. A hagyományos izzó használata 400 kg széndioxid-kibocsátást eredményez, ami megfelel annak a mennyiségnek, amely egy átlagos fogyasztású autóval 3000km út megtétele során kerül a levegőbe.

Míg az emberek esetében a hatalmas villogó fényreklámok a nyugodt éjszakai pihenést zavarják, az állatoknál a problémát a fény vonzó- vagy távol tartó hatása okozza. Az „állandó nappal” megzavarja az élőlények bioritmusát. Leginkább a madarak és a rovarok tájékozódását, a táplálékszerzését és a szaporodását befolyásolja.

Imádkozzunk!

Teremtő Istenünk, köszönjük az élet ajándékát. Hálásak vagyunk teremtett világod csodájáért. Tudjuk, hogy bennünk vagy és mi benned vagyunk. Vezess minket ezért abban, hogy a Földön az utánunk jövő generáció is élhessen, hogy mások is kutathassák akaratodat és célokat a világban. Segíts nekünk, hogy az istentelenséget szeretettel tudjuk legyőzni. Segíts nekünk, hogy a tőled tanult lelkülettel tudjunk odafordulni azok felé, akik társaink a teremtésben! Kérünk téged, taníts bennünket felismerni csodálatos világodat, taníts bennünket értékelni egy virág tökéletességét, egy kisállat elesettségét, és embertársaink pozitív gondolatait és szándékait. Taníts bennünket békében és harmóniában élni, Urunk, minden teremtményeddel. Jézus Krisztusért, ámen.

Magyarországon az első település Dág, ahol már 1998-ban (!) jogi szabályozás született a fényszennyezés elleni védelemre. Habár a környezetvédelmi rendelet erre vonatkozó cikkelye nem tökéletes, eredménye, hogy a közvilágítási hálózat fejlesztésekor az áramszolgáltató a rendeletnek megfelelő lámpatesteket alakított ki.

A fény befolyásoló hatására jól megfigyelhető példa a tengeri teknősök esete. Legnagyobb tojásrakó helyük a floridai tengerparton található. A fiatal teknősök éjszaka a sötétség védelmében bújnak elő a homokban lévő tojásokból és másznak a tengerbe. A tenger irányát a vízfelületről visszaverődő csillog-, és holdfény határozza meg.

Caspar David Friedrich: Moon Rising over the Sea.

Caspar Friedrich szépiarajzának címe: két férfi a tengernél a felkelő holdat nézi. Friedrich – mit sem törődve a kor művészeti konvencióival – háttal ábrázolta figuráit, mintegy felszólítva ezzel a kép nézőjét, hogy maga is merüljön el a vad táj szemlélésében. A romantika idején a világról alkotott kép jelentősen kitért, a távlat fogalma új értelmet nyert.

Floridában a partmenti szállodasor mesterséges fényeinek hatására azonban a teknősök rossz irányba indulnak, egyre inkább eltávolodnak a tengertől, ami pusztulásukhoz vezet. A probléma felismerése óta a floridai partvidéken a teknősök kikelését is figyelembe veszik a közvilágítás szabályozásában.

Az úgynevezett polarizációs ökológiai csapdák (mint például az aszfaltutak, a hatalmas irodaházak ablakai és egyéb sötét üvegfelületek, a sötét színű gépkocsik, vagy a fekete műanyagfóliák) megtévesztik a rovarokat, madarakat, azok tömeges pusztulását is okozva.

Ugyanakkor – az emberi történelem során először – az univerzum mérhetetlen nagyságának a sokkoló tényei miatt gyötörték lidérces álmok az arra érzékenyebbeket. A kor egyik írója Jean Paul, a „Halott Krisztus beszédében” így meséli egy lidérces álmát: „Bejártam minden világot – szólt Krisztus – leszálltam minden Napon, keresztülutaztam az égi pusztaság összes Tejútján – nincs Isten. Alászálltam mindenüvé, ahová már csak árnyékát veti a lét, betekintettem a mélységbe, és így kiáltottam: – Atyám, hol vagy? – ám csupán az örök vihart hallottam, melyet senki nem ural, a létezés csillogó szivárványának nem volt teremtő Napja, ott ívelt a mélység fölött, s csak csepegett alá. Samint felpillantottam a mérhetetlen világmindenségbe, hogy ráleljek Isten szemére, feneketlenül üres szemgödör meredt vissza rám; az örökkévalóság a káosz fölött lebegett, szétrágta azt, s visszakérődzte önmagát. Csak rajta hangzavar, emészd föl az árnyakat; mert Ő nincs!...

Mikor felébredtem, Sírtam örömben, hogy újra imádkoztam Istent. És az öröm, a könnyek és a benne való hit volt az imádságom. S ahogy felkeltem, a Nap mélyen izzott a bíbor gabonakalászkok mögött, békés alkonyfényt vetett a kicsiny Holdra, mely pirkadat nélküli hajnalra kelt. Ég és föld között boldog mulandó világ terjesztette ki kurta szárnyait, és akárcsak én, az örök Atya színe előtt élte az életét; körülöttem az egész természet nyugodt hangokat árasztott magából, távoli, esti harangzúgásra emlékeztetve.”

A fényterhelés zavarhatja a csillagászati megfigyeléseket, tudományos kutatásokat is. Budapesten egy derült éjszakán jó, ha 70 csillagot lehet látni, míg a hortobágyi pusztán akár hétezeret is. Szervezzünk éjszakai túrákat is, amelyek során a teremtett világ új arcát ismerhetjük meg.

A fényterhelés mellett szintén az utóbbi évtizedekben komolyan felmerülő probléma a zaj- és rezgésszennyezés, amely testi és lelki életünkre egyaránt kihat. A hangerő és a rezgés mértéke mellett legalább olyan fontos tényező annak időtartama is. Az európai emberek 20%-a a különböző zajok miatt él stresszben.

Tóth Árpád: Őszi kérdés

Jártál-e mostanában a csendes tarlón este,
Mikor csillaggal ékes a roppant, tiszta tér,
S nagy, lassú szekerek ballagnak haza, messze,
S róluk a szénaillat meghalni visszatér?
És fájt-e, amíg nézted a nyárfást révedezve,
Hogy reszket agg fejük, az ezüstösfehér,
S hogy édes életednek újra egy éve veszve,
Mert viszi már szeptember, a nagy szénásszekér?
S ültél-e elfáradva kemény, útmenti kőre,
Merőn bámulva vissza az elvakúlt időkbe
És feldöbbenve: jaj! ha most ledőlnél halva!
S eszméltél-e fel árván az éji hidegen,
Mikor a késő szellő, mint kósza, idegen
Eb, lábadozóhoz simúlt s bús kezeidet nyalta?

Kapcsoljuk ki a háttérben szóló tévét, rádiót, zúgó számítógépet. Sétáljunk minél többet a természetben, ismerkedve a természet hangjaival. Merjünk csendben lenni! Lehet, hogy több háztartási gép hangját felismerjük, mint ahány énekesmadárét?

Ha a Földet érő napenergiának csak egy százalékát hasznosítanánk, azt is csupán 5 százalékos hatékonysággal, akkor a világon minden ember annyi energiát fogyaszthatna, mint ma egy amerikai állampolgár. Ez sokszorosa a harmadik világban élő emberek által fogyasztott összes energiámnak.

„A globális éghajlatváltozás a jelen és jövő nemzedéket leginkább fenyegető veszély. Az értelem és a szív megváltozása nélkül a technológiai megoldások vagy a politikai tiltakozások nem érik el céljukat.”

„Az egyházaknak elsőbbséget kell biztosítaniuk a felelős és fenntartható életstílusok kialakítása számára. Különleges feladatuk van abban, hogy minden teremtmény egymásra utaltságának tényére hívják fel a figyelmet.”

„Az egyszerű életmód napjainkban az egyik legfontosabb tanúszkodás. Ezért felhívjuk Európa keresztényeit és egyházait, hogy éljenek a Teremtés Ünnepeinek lehetőségével (szeptember 1 és október 4. között), imádkozzanak és cselekedjenek a környezeti válsággal kapcsolatban, amely már most emberek millióinak és az egész teremtett világ életét fenyegeti.”

(3. Európai Ökumenikus Naggyűlés, Nagyszében, 2007.)

Végeztessük el épületeink energiahatékonysági vizsgálatát. Sok energiát és pénzt takaríthatunk meg a világítás és a fűtés helyes korszerűsítésével, a nyílászárók, cseréjével, a hiányzó szigetelés pótlásával. Ha lehet, próbáljunk meg teljesen vagy részben megújuló energiaforrásokat használni. Gondoljunk erre új épület tervezésénél is!

Az 1972. június 5-én Stockholmban megnyílt ENSZ-világkonferencián nyilatkozatban fogalmazták meg, hogy „az embernek alapvetően joga van (...) a megfelelő életfeltételekhez olyan minőségű környezetben, amely emberhez méltó és egészséges életre ad lehetőséget”. Ezt a dátumot környezetvédelmi világnappá nyilvánították.

Második nap

Az ég és a föld megteremtése Van még időnk?

Azután ezt mondta Isten: Legyen boltozat a vizek között, hogy elválassza egymástól a vizeket. (1Móz 1,6-8.) Mert a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. (Róm 8,19)

A teremtéstörténet második napjának leírása a legmitikusabb elképzeléseket használó szövegrész a 7 nap között. Az alsó és felső vizek kettéválasztása egy láthatatlan, de mozdíthatatlan erő középük feszítésével már a mindennapokból ismert, a mindennapi csodálkozásra okot adó tapasztalata az embernek. Van ennek egyáltalán külön neve? Égbolt? Boltozat? Mennyezet? *Kiterjesztett erősség?* Nem is olyan régen talán még mi is megkérdeztük: Apa, miért nem esik le, ami ott fent van? Lehet, hogy tegnap is megkérdeztük: Istenem, hogyhogy nem esik le, ami ott fent van?

Pál apostol kozmikus széles és mégis részletező sorai a teremtett világ állapotáról, vágýáról és kilátásairól egyszerre kijózanító és reménykeltők.

Helyezzünk el a templom bejáratánál ismeretterjesztő plakátokat, amely szemlélteti a teremtés csodáit, és emlékezteti az embereket a természet védelmének fontosságára. Tartsunk órákat, előadásokat a fiataloknak arról, hogy hogyan őrizhetik meg környezetük épségét. Hívjuk meg egy-egy alkalomra az adott téma szakembereit.

Az elsivatagosodás összetett, sokrétű jelenség. Kialakulásában ökológiai, éghajlati, mezőgazdasági, gazdasági és politikai tényezők egyaránt szerepet játszanak. Ma a szárazföldi területek több mint harmadát sivatagos területek borítják. A kiszáradás veszélye ugyanúgy érinti a mediterrán térséget, vagy Kaliforniát mint a magyar Alföldet.

Az emberiség kapcsolatrendszere egész történelme során mindig is egy oázishoz hasonlított. A terület belső része virágzó, zöld, életadó és otthonos. A körülötte levő sivatag az ember számára nagyrészt

nem lakható. Átmeneti terület, fennhatóság alá vonható terítórium. Különlegesen kitartóak vagyunk területeink elsivatagosításában.

Emberi kapcsolatainkban a másik ember a pokol (J.P.Sartre), közösségi állapotainkat a homo homini lupus igazsága jellemzi, ahol csak egy Leviátán-állam tud kényszerrendet tartani (Th. Hobbes), vallásunk szerves része a munkatermék (M. Weber), amely mai ipari-technikai felkészültségünkkel már pusztulásunkat szolgálja (L. White). Amikor a jövőbe nézünk, mintha szándékosan és kényszeresen vennénk el magunktól a gyökeres megváltozás esélyét.

Jelenleg műholdas információs rendszer előrejelzéseinek segítségével és megfelelő talajművelési technikák bevetésével próbálják orvosolni a helyzetet. A talaj vízkészletével való helyes gazdálkodás és az erdőtelepítés szintén az elsivatagosodás elleni küzdelem fontos elemei. Ismerkedjünk hazánk éghajlatával, vízi és erdei életközösségeivel!

A földtörténet során a légkör szén-dioxid tartalma ciklikusan változott, és a kezdeti mintegy 17%-ról az ipari forradalom kezdetéig 0,03% alá süllyedt. A fosszilis energiákészletek felhasználása, valamint a nagyléptékű erdőirtás következtében azonban az elmúlt kétszáz évben a szén-dioxid koncentrációjának folyamatos emelkedése tapasztalható.

Amitől a jobbulást várjuk: kölesönök, azetikai kutatásokat és az emberi felelősséget fejleszteni nem szándékozó K+F, természetessé váló bizalmatlanság, eredeti értelméből régen kifordított kommunikáció, üres retorika. „Én nyomorult ember! Ki szabadít meg ebből a halálra ítélt testből?” – kérdezi az apostol egy fejezettel előbb. Itt azonban már arról beszél, hogy nem csak az ember szorul megváltásra. Az az ember, amelyik minden hitetlenségén túl mégis még ezt az utolsó, irrealisztikusan vékony szálát is magának akarja begyűjteni, végleg pusztulásra ítélt. E vízió mellett azonban ott áll a világ üdvözítésének ígérete. Az egész, mindezidáig együtt vajúdó világnak szóló jó hír: Kövek, állatok, fák, levegő, föld, épített és természeti környezet, no és te ember... együtt készüljétek üdvösségetekre! Ha ember vagy, kezddheted ezzel: Istenem, van még egy kis időm, amit a világ jobbítására fordíthatnék addig, amíg kiterjesztett erősséged le nem omlik?

Imádkozzunk!

Mennyei Atyánk, köszönjük neked ezen a napon, hogy napod fényét láthatjuk, és Krisztus Urunk szavát hallhatjuk. Ajándékozz meg minket nyitott fülekkel, és tedd kapuvá a szívünket, hogy üres kezeink megteljenek azzal, ami életünket a földön megtartja, ami értelmet és célt ad, és amit mi is továbbadhatunk.

A meg nem újuló energiaforrások – a kőolaj, a földgáz, a szén és az uránérc – kitermelése és felhasználása a megújulóknál sokkal környezetkárosítóbb: szennyezik a légkört, fokozzák az üvegházhatást, a Föld légkörének felmelegedését és az éghajlatváltozást. Emellett fontos szempont, hogy kitermelésükkel csúnya tájsebek keletkeznek.

Az elmúlt évtizedekben sokat emlegetett probléma volt az ózonréteg elvékonyodása. Noha a három oxigénatomos gáz teljes mennyisége nem éri el a légkört alkotó gázok összmenyiségének egymilliomod részét sem, feladata mégis jelentős: elnyeli a Naptól érkező, az élővilág szempontjából káros ultraibolya sugarakat.

Add, Urunk, hogy a világ jobbítására fordíthassuk megmaradt kicsiny időnket addig, amíg „kiterjesztett erősséged” le nem omlik. Könyörgünk a Föld minden népéhez, nyelvéhez és fajtájához tartozó emberért, mindenkiért, aki a földön velünk együtt él, és velünk együtt téged keres. Urunk, tölts el minket csordulásig örömmel, hogy a Föld megteljen békével, örömmel és gyógyító jelenléteddel. Ámen.

Bonhoeffer D., Gelineau J.

Ál-dó ha - tal - mak ol - tal - má - ba rejt - ve
Csak vár - juk békén mindazt, a - mi jó. Mert Is - ten
ő - riz hí - ven reg - gel, es - te, Ó hú
lesz, bár - mit hoz - zon a jö - vő.

Amennyiben az üvegházhatású gázok (szén-dioxid, nitrogén-oxid, metán) kibocsátása a jelenlegi gyorsuló ütemben halad, úgy a globális átlaghőmérséklet előre láthatóan évtizedenként 0,2-0,5 °C-kal emelkedhet, mely a globális tengerszint évtizedenkénti 6-10 cm-es emelkedését jelentheti.

A légköri szén-dioxid mennyiségének alakulását 97%-ban a fosszilis tüzelőanyagok elégetése okozza. A kibocsátásból a legnagyobb arányban a hőerőművek, a lakosság, az ipar és a közlekedés részesednek. Hazánkban 37,6 százalékos aránnyal a közlekedés a kibocsátás fő felelőse.

Bízassuk gyülekezetünk tagjait arra, hogy kevesebbet autózzanak. Alakítsunk ki olyan parkolási területet, ahol több kerékpárnak jut hely, mint autónak. Gyülekezeti program esetén szervezzük meg, hogy minél többen utazzanak egy autóban, de leginkább támogassuk és használjuk a tömegközlekedési eszközöket.

Napjainkban szerte a világon több mint egymilliárd számítógép és laptop van használatban. A mobiltelefonok, PDA-k, iPodok, és a GPS eszközök működéséhez szükséges energia – nem is szólva a digitális információkat tároló adatbankokról – már így is az információs és kommunikációs technológiából eredő károsanyag-kibocsátás felét teszi ki.

A Genovai Staglieno Temető, melyet 1844 és 1851 között építettek, egyben egy gigantikus szoborkert is, számos allegorikus figurával és köztük várakozó angyalokkal. Különböző korúak és kedélyállapotúak, és a lehető legváltozatosabb tartásban csak várnak és várnak... A képen látható angyal egy koporsón ülve vár... Ebben a várakozásban némi egykedvűséget, sőt törődöttséget mutat. Szinte látjuk megelevenedni a lábát, amint a hosszú, tétlen várakozás alatt lóbálni kezdi, egész teste átveszi a lengés ritmusát, és közben dúdolgat valamit, talán ezt az egyházi éneket: „Tudom betelik az idő, és Isten Fia eljő...”. Vajon mikor jön el újra, hogy hatalmával és dicsőségével megszüntesse a szenvedést és a halált, és véget érjen a teremtett világ sóhajtozása és vajúdása?

A számítógép- és internethasználat során is sok szén-dioxidot juttatunk a légkörbe. Az egyik legnagyobb internetes keresőprogram szerint egyetlen keresés 1 kilojoule energiát vesz igénybe és 0,2 grammos szén-dioxid kibocsátással jár. Mennyi időt, energiát és szén-dioxidot használunk böngészésre egy este?

A talaj szennyező anyagai közül megemlíthető a nitrát, amely többek között a helytelenül adagolt műtrágyák, a savas ülepedés és egyes települések csatornázatlansága következtében dúsult föl. Mennyisége a bevezetett intézkedéseknek köszönhetően mára jelentősen mérséklődött a hazai talajokban.

A földgömb (Márai Sándor: Ég és föld)

A munkaasztal sarkában áll a nagy földgömb, mely a világ földrajzi ábráit mutatja; azt a megrendítő rabságot és végtelenséget, ami a világ.

Már ritkábban játszom a földgömbbel, nem forgatom olyan gyakran, nem tapogatom ujjhegygel Afrikát és Dél-Amerikát, már nem zúg, nem hív, nem fáj úgy a világ. Néha már közömbösen nézek a földgömbre. Az ember lassan megtudja, hogy a világ a birtoka volt, egyformán az övé és mindenkié, s csak rajta múlt, hogy mit, mennyit és hogyan foglalt el e közös birtokból. Nincs okom vádolni senkit, a Föld enyém is volt. Mit kezdettem vele? Édeskeveset. Ezért okosabb, ha nem játszom a földgömbbel, eszelősen, mint a hódítók és telhetetlenek, hanem körülnézek szobámban, mely ötször hat méter, s éppen úgy világ, mint Afrika, s éppen olyan veszélyes, végtelen és kalandos is.

A hulladéklerakók és a közutak mentén egyéb mikroszennyezők is kimutathatók határérték feletti mennyiségben, nem is beszélve a számos illegális, ellenőrizetlen lerakóról. Ez utóbbiak felszámolásában hatékonyan működik közre a Hulladék Munkaszövetség, melynek tevékenységéről többet itt tudhatunk meg: www.humus.hu

Kerüljük a primőrök, a sokszáz vagy akár sokezer kilométerről érkező zöldségek és gyümölcsök (a kínai sárgarépa és fokhagyma, a marokkói paprika, a spanyol cukkini) vásárlását. Helyette válasszunk az évszaknak megfelelő hazai terméket. Elevenítsük fel a hagyományos tartósítást, a lekvár- és befőtt-készítés módszereit!

„Isten nem hagyta el a világot. Az Ő akarata az, hogy terve, és annak megvalósulásába vetett reményünk a teremtés eredeti harmóniájának helyreállításán való közös munka által valósuljon meg. Napjainkban szemtanúi lehetünk a környezet-tudatosság erősödésének, amelyet bátorítani kell, hogy gyakorlati programokhoz és kezdeményezésekhez vezessen. Isten és az emberiség kapcsolatának tudata kiteljesíti az ember és a természetes környezet közti viszony fontosságának felismerését is: kapcsolatunk fontosságát a teremtéssel amelyet Isten ránk bízott, hogy őrizzük bölcsességgel és szeretettel (Gen 1:28).”

„Nincs túl késő. Isten világának hihetetlen gyógyító ereje van. Egyetlen nemzedék, egy emberöltő elég, hogy Földünket gyermekeink jövője felé fordítsuk. Isten segítségével és áldásával, kezdődjék ez a nemzedék most!”

(Velencei Nyilatkozat II. János Pál pápa és Őszentsége I. Bartholomeosz ökumenikus pátriárka közös nyilatkozata a környezeti etikáról, 2002. június 10.)

A biogazdálkodásból származó élelmiszerek vásárlásával nem csak saját egészségünket védjük, de a termőföld megóvása érdekében is lépéseket teszünk. Támogassuk a helyi termelőket, vásároljunk hazai terméket, ezzel is csökkentve a környezetterheléssel járó szállítás hosszát. Mutassunk példát ezen a téren is gyülekezetünkben!

A Föld felszínének 70%-át víz borítja, de ennek mindössze 1%-a az emberi fogyasztásra alkalmas édesvíz és csupán 0,03%-a ténylegesen hozzáférhető (hasznosítható). Ha modelleznénk, s a Föld felszínét borító víz egy vödörbe férne bele, akkor a ténylegesen hozzáférhető édesvizünk csak egy makkánányi lenne.

Harmadik nap

Szárazföld és vizek, növények A még szép bolygó

Ezt mondja az ÚR, aki az eget teremtette, ő, az Isten, aki a földet formálta, alkotta és megszilárdította, nem kietlennek teremtette, hanem lakóhelynek formálta: Én vagyok az ÚR, nincs más! (Ézs 42,5)

Ézsaiás egyetlen mondattal áttekinti és megfogalmazza azt a csodát, amelyet évszázadok, évezredek alatt sem sikerült kimerítenünk. Transzcendens gondolatok és tudományos kérdések, mindennapi verejtékes munka és a megszentelő hetedik napi pihenés áldása, munkatársak voltunk a földi élet fenntartásában és az emberi élet továbbadásában mind olyan vonásai életünknek, amelynek alapja, hogy van lakóhelyünk a Földön. Távolról nézve a Naprendszer bolygói között is egészen különleges és különös szépségű a légkörtől kékre festett glóbusz. Ahogy egyre közelebb megyünk – amint ez mostanában már sokak számára lehetséges egy számítógép és megfelelő térképszoftver birtokában – itthon-létünk sokasodó jeleivel találkozunk.

Los Angeles lakóinak átlagos vízfogyasztása naponta 400 l, egy magyar állampolgáré 110 l (a városokban ennél több), míg egy ruandaié 10 l. Vajon mi mennyi vizet használunk el a háztartásunkban naponta? Számoljuk ki, és gondolkodjunk el, mivel tudnánk csökkenteni.

Magyarország felszíni vizeinek 96%-a az ország határain túlról érkezik. A tavak, folyók, így az azokat érő szennyezések nem ismernek országhatárokat. Gondoljunk csak a néhány évvel ezelőtti tiszai cianidszennyezésre, vagy a Rába habzására. Az élet láthatatlan szövete megannyi szállal köti össze az egymástól távol lakó embereket!

Mielőtt még átadhatnánk magunkat a romantikus érzéseknek: „na ugye, milyen szép is ez a mi bolygónk...”, azt látjuk, hogy ez a szép bolygó egyre több sebből vérzik. Az űrfelvételeken is láthatók az egyre csökkenő felületeket lefedő erdők hült helye, amit a Föld szegényei az életben maradásuk megtermeléséhez szükséges termőföld biztosítása érdekében vágnak ki. Láthatók az egyre nagyobb területeket elfoglaló, egybefüggő szántóföldek, amelyek helyén néhány éve, évtizede még falusi, megélhető léptékű közösségi élet volt.

Mára a városba tömörült-kényszerített emberek ipari éléskamrájaként „működnek”, a megművelésükre használt traktorokban emberek helyett a műholdakról átjárt navigációs utasításokat végrehajtó berendezések „ülnek”. És mit látunk még? Féktelen pazarlásunk, nem elég gondos tervezésünk és gátlástalan életmódunk miatt elpusztult élőlények tetemei, zsugorodó jégfelülettel együtt emelkedő tengerszint, felmelegedő vizekből és felengedő földekből felszabaduló üvegház-gázok, kockává fagyasztott északi turisták az egyenlítő-közeli szállodákban és zsírcsordulásig hevített déliek a sarkkörhöz közeli hotelekben.

Kísérjük figyelemmel a lakóhelyünket (gyülekezeti tagjaink lakóhelyét) érintő környezetvédelmi híreket, határozatokat. Imádságainkban gondoljunk mind a szűkebb környezetünk, mind a határokon átívelő, nagyobb összefüggésekben érthető folyamatok következményeire, s az érintett emberek egészségére és jövőjére.

Miután a XX. század második felében felismerték a hűtő- és klimatechnikai iparban használt freonok és halonok környezetkárosító hatását, nemzetközi egyezményben szabályozták (beszüntették) gyártását, kereskedelmét és felhasználását. Ennek eredményeképpen egyre lassabb ütemben csökken a magaslégtérben lévő ózon mennyisége.

Sajnos ezt a felsorolást már csak folytatni tudjuk, befejezni nem. Ézsaiás egyetlen mondattal mondja ki a „megoldást”, ami bár mindenek fölött igaz, a visszafordíthatatlan természeti folyamatok természete miatt mégis hétről-hétre kevesebbet segíthet már: meg kellene fontolni, hogy nem akarnánk-e inkább hálással élni ebben a mi nemzedékünkben még szépnek megismerhető világban.

Imádkozzunk!

Mennyei Atyánk, köszönjük, hogy Te alkottad az eget és a földet. Köszönjük, hogy csodálatos földünket nem kietlennek, hanem lakóhelynek formáltad. Add, Urunk, hogy mi is észrevegyük az egész világban az emberarcúságot. Add, hogy minden teremtményedhez úgy tudjuk viszonyulni, hogy az egész univerzum finomra hangoltságát is meglássuk. Kérünk, adj nekünk kreatív ötleteket, hogy érző szívvel fel tudjuk ismerni a világban a szükségletet szenvedőket. Kérünk, áldd meg azokat, akik mások szükségleteinek betöltésén munkálkodnak, hogy a feladat nagysága láttán ne veszítsék el bátorságukat! Jézus Krisztusért, ámen.

Ha az összes itthon eladott új hűtőgép „A” energiacímkeje lenne, s végleg megválnánk régi készülékeinktől is, 29,6 millió kg-mal kevesebb széndioxid szabadulna föl évente.

Új gépek vásárlásánál gondoljunk arra, hogy nem mindig az olcsóbb a valóban megtérülő és hosszútávú megoldás!

A világ szén-dioxid-kibocsátásának átlaga 4000 kg/fő/év. A magyarországi átlag 5600 kg/fő/év, az USA átlaga 20000 kg/fő/év, a németországi átlag 11000 kg/fő/év. Egy liter benzin elégetése 2,34 kilogrammal gyarapítja a légkör CO₂-tartalmát.

Béza T., Bourgeois L.

Te - ben - ned bíz - tunk e - le - i - től fog - va,
U - ram, té - ged tar - tot - tunk haj - lé - kunk - nak!
Mi - kor még sem - mi he - gyek nem vol - ta - nak,
Hogy még sem ég, sem föld nem volt for - mál - va,
Te vol - tál, és te vagy, e - rős Is - ten,
És te meg - maradsz min - den i - dő - ben.

Magyarországon a víz-és széleroziónak kitett területek aránya jelentős. A talaj pusztulása – bár eltérő mértékben – az ország területének több, mint 40%-át érinti. Becslések szerint ezekről átlagosan évi 80-100 millió m³ talaj, azáltal 1,5 millió tonna szerves anyag pusztul le. Az ország területének 52%-a ár- és belvizek által veszélyeztetett.

Földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően Magyarország az eurázsiai növény- és állatvilág nagy változatosságával rendelkezik. Területén több mint 3000 növény és 43 ezer állatfaj található. Az ökoszisztémák megszűnése, szét-darabolása és szennyezése miatt sok hazai növény- és állatfaj veszélyeztetett.

Albert Schaefer-Ast: Hóvirág-gyermekek. (rajz)

Az amarilliszfélék talán legismertebb képviselője a hóvirág. Több faja ismert hazánkban, legelterjedtebb a kikeleti hóvirág. Habár kedves kis növény, hagymája erős mérgező anyagot tartalmaz. Mivel 2005. szeptember 1-je óta védett, szeretteinknek egy csokor hóvirág helyett ajándékozzunk inkább egy mosolyt!

A trópusi esőerdők, amelyek a világ erdősegeinek egyharmadát teszik ki, a Föld legváltozatosabb élőhelyei. A biodiverzitás megőrzésén túl hatalmas szerepük van a légkör szén-dioxid-tartalmának megkötésében, ezért a "Föld tüdejének" is szokták nevezni. (A légkörbe kerülő szén-dioxid legnagyobb részét az óceánok planktonállománya nyeli el.)

Albert Schaefer-Ast *Hóvirág-gyermekek* című rajzán emberi alakba öltözteti a természet egy – sokunk által kedvelt – jelenségét, a természet újraéledését. Vajon mennyire gyermeteg vonás az, ha emberarcúnak látjuk a világot? Sokáig azt hittük, attól válunk a felnőtt világ részeseivé, ha meg tudjuk szabadítani, ha le tudjuk mezteleníteni a dolgokat és jelenségeket az emberi tulajdonságoktól. És mennyire függ össze a környezeti pusztítás, a teremtett világ alábecsülése azzal, hogy a világot a modern ember idegennek és ellenségesnek látta?

Csak hogy azoknak a szabályoknak és törvényszerűségeknek, amelyekben univerzumunk felépül, azok lehetséges kombinációjának széles sávjából csak egy borotvaélnyi keskeny spektrumban lehetséges az élet kialakulása. Ha azok csak jöttányit is eltérnének, már lehetetlen lenne az élet. Ezt nevezik az univerzum finomra hangoltságának.

Ma már az antropikus elvnek, az „emberarcú kozmosz” tanának köszönhetően van módunk arra, hogy a világot újra emberbarátnak lássuk, azaz a világegyetemnek olyannak kell lennie, hogy fejlődésének valamely szakaszában megengedje megfigyelők kialakulását. Ez magában foglalja azt, hogy a természet törvényeinek olyanoknak kell lenniük, hogy az általuk vezérelt világban létezhesen élet.

Az (illegális) fakitermeléssel és a mezőgazdasági célú erdőirtás (felégetés) révén mára a trópusi esőerdők 25%-át (legújabb kutatások szerint akár 47%-át) pusztította el az ember. Guyanában a kormány támogatásával embereket képeztek ki arra, hogy az esőerdők erőforrásait pusztítás nélkül hasznosítsák. (Iwokrama, Esőerdő Kutató Intézet)

1 tonna papír előállításához 417 m³ víz, 1700 kg (kb. 15-17 db fa) és 717 kWh energia szükséges, míg 1 tonna újrapapírhoz 100 m³, 1150 kg fekete-fehér újságpapír és 300 kWh energia. Egy irodai alkalmazott évente átlagosan 20.000 darab A/4-es papírlapot használ el. A papírok nagy része a szemétkosárba kerül.

Ratkó József: Ág ággal

Színesbőrű testvéreim, szelíd fák,
mutattok olyan egyszerű gyönyörű példát!

Ág ággal egymásba fogódzva akácfa, bodza,
fehér nyírfa, rézbőrű cser, juhar,
négerfa: büszke ében – harag nélkül minden egysorosúval
éltek e közös ég alatt egyforma fényben.

Az izgága szél hiába szaval,
uszít zsarnok vihar – törvénytudók, ti,
akácfa, bodza,,

ág ággal egymásba fogódzva,
fehér nyírfa, rézbőrű cser,
juhar,
négerfa: büszke ében – harag nélkül minden egysorosúval
éltek e közös ég alatt egyforma fényben.

Kosztolányi Dezső: A Zsivajgó természet (Részlet)

Gesztenyefa
Lombozatom alatt egy középkori székesegyház sötétzöld homálya. Törzsöm templompillér. Fehér gyertyáimat azért gyújtom meg, hogy láss a borongó árnyak között, hogy elővehesd imakönyvedet és imádkozhass.

60 kg újságpapír újrahasznosításával megmenthető egy fa élete. Figyeljünk oda a papírhasználatra, csökkentsük a papírhulladékot! Csak azt nyomtaszuk ki, ami valóban fontos, nyomtassunk kétoldalasan és lehetőség szerint festékkímélő üzemmódban. A feleslegessé vált papírokat, újságokat tegyük a szelektív hulladékgyűjtőbe!

Világszerte tapasztalható jelenség a városiasodás, vagyis az urbanizáció. 1970-ben három olyan város létezett, ahol 10 milliónál több ember élt. Jelenleg 32 van, és közülük három 20 milliónál népesebb. Komoly problémát jelent a köztisztaság, a közbiztonság fenntartása, a szegénység és a hajléktalanok számának növekedése.

„A zsidók számára a környezeti válság vallási kihívás. Mint a gondoskodás hagyományának örökösei; ami egészen a Teremtésig nyúlik vissza és azt tanítja, hogy legyünk a Teremtés folyamatában társak, nem tudjuk elfogadni környezetünk gyorsuló pusztulását valamint annak hatását az emberi egészségre és létfenntartásra. Ahol csak tönkretesszük a levegőt, földet és vizet, ott nekünk, zsidóknak az a szent kötelességünk, hogy felismerjük Isten-adta felelősségünket és tegyük a környezet leromlásának és az ezáltal okozott fájdalom és szenvedés enyhítésének érdekében. Újra meg kell erősítenünk és átörökítenünk a hagyományt amit örököltünk, és amely felszólít bennünket arra, hogy védelmezzük az emberiség otthonát.”

„Elkötelezzük magunkat, hogy elvisszük otthonunkba, közösségeinkbe, gyülekezeteinkbe, szervezeteinkbe és munkahelyeinkre azt a sürgető üzenetet, hogy a levegő, a föld, a víz és minden élőlény veszélyben van.”

(A környezeti válságra adandó zsidó válasz sürgősségéről, Washington DC, 1992. március 10.)

100 évvel ezelőtt Londonban gyorsabban lehetett haladni lovas kocsival, mint ma autóval.

A tömegközlekedés (villamos, trolis, metró, busz, HÉV stb.) járművei is szennyezik a levegőt, viszont az egy utasra jutó károsanyag-kibocsátásuk sokkal kedvezőbb, mint a személygépkocsiké.

Az élettelen természet kategóriájába tartozó objektumok a földtörténet gazdag eseménysorának epizódjait őrzik. Meg nem újuló, helyre nem állítható, sérülés esetén végleges pusztulásnak kitett, zömmel egyedi képződmények ezek és egyúttal élőhelyek. Ilyenek például hazánkban a kiemelt jelentőségű karsztvidékek illetve a barlangok.

Negyedik nap

Az égítetek teremtése Krisztus mindenek megbékéltetett testében

Mert benne teremtetett minden a mennyen és a földön ... minden általa és reá nézve teremtetett. (Kol 1,16)

A negyedik nap a földieknek biztos tájékozódási pontot nyújtó égítetek megalkotásának és égboltra helyezésének napja. Ahogy a teremtéstörténetnek ez a része polemizál a babiloni asztrális istenségekbe vetett hittel, úgy vetítette rá később a kereszténység Jézus születésének ünnepét is a római Nap-ünnepre. Péter apostol szavait olvasva egyértelmű a szimbolikus megfeleltetés: „... egészen bizonyosnak tartjuk a prófétai beszédet, amelyre jól teszitek, ha mint sötét helyen világító lámpásra figyeltek, amíg felragyog a nap, és felkel a hajnalcsillag szívetekben.” (2Pt. 1,19)

Az isteni és emberi világ leküzdhetetlen határát szimbolizáló égbolt égítetei nemcsak az elválasztás, hanem a kapcsolat megszűnését is jelentik.

Ma Magyarországon az ismert barlangok száma eléri a 3700-at. A leghosszabb a Baradla-barlang az Aggteleki-karszton, több mint 25 km hosszú. A legmélyebb pedig a bükki Istvánlápai-barlang, amely 250 m mély. Fedezzük fel hazánk természeti értékeit, vegyünk részt barlangtúrákon, szervezzünk kirándulásokat gyülekezetünkben!

A Föld belseje felé haladva annak hőmérséklete átlagosan 30-33 °C-kal emelkedik kilométerenként. Magyarországon ez az érték 42-56 °C. Így 2000 m mélységben a kőzetek, illetve a porózus kőzetekben lévő víz hőmérséklete már 100 °C körül van. Hazánk méltán híres a nemzeti kincsünk részét képező hévizeiről, hőforrásairól.

A hajnalcsillag-Krisztus az ég és Föld határáról belép, „belerobban” a látható világba. A Szentírás dinamikus kifejezése szerint az Ige testté lett. Földi szemek számára láthatóvá tette magát, és ettől kezdve nem szent embereket és prófétákat, hanem az Istent hallhatták Izrael fiai és az egész emberiség. Az anyagi világgal azonosult és ekként a maga szent voltával megszentelte a Földet. Aki pedig vele egyesül, az Krisztussal teljes, vele azonosult életet nyer a hit világában. Vele tehát egy új teremtés kezdődött.

A Krisztust hallgatók számára azonnal átlátható, jól megérezhető volt a rendkívüli találkozás egyedülálló volta. Benne, Isten Fiában békéltette meg az Atya az egész világot, elfogadva Jézus Krisztus engesztelő áldozatát az egyes ember és a világ egészének bűneiért. Jézus Krisztus *a világ és a mi, személyes Megváltónk*. Ő a tiszta, a teljesjogú felhatalmazott, a megbízott arra, hogy rajta keresztül, vele, általa és benne élő kapcsolat, új szövetség jöjjön létre a láthatatlan és a látható világ, Isten és ember között. Igen, *Krisztus a teremtés végrehajtója*, és ha felvetődött, hogy a jelen időfelfogás szerinti lét tartamos-e vagy sem, akkor egyedül Krisztus a méltó, kizárólag *Ő képes a világfenntartás szolgálatát* ellátni.

Bár a geotermikus energia kitermelésének és felhasználásának részletei ma még nem teljesen átláthatók, hazánk adottságai kiválóak e tekintetben. Felelős tervezéssel és körültekintő megvalósítással ezzel az alternatívával is csökkenthető az energiatermelésből származó környezetterhelés.

Az urán hasznosítása során – az ércbányászattól a feldolgozáson át az atomerőművi felhasználásáig – rengeteg ártalmas hulladék keletkezik. A legveszélyesebbek a kiégett fűtőelemek, mert nem megoldott a biztonságos tárolásuk, és még sok tízezer évig bocsátanak ki az élővilág számára veszélyes radioaktív sugarakat.

Az általa nekünk ajándékozott bűnbocsánat továbbadását az egész emberiség számára ránk bízta és ekként jár el – a szeretet törvényén keresztül – amikor a fenntartás művét a látható világban rajtunk keresztül végzi. A jelenkori Krisztushívők pedig a teremtés épsége megőrzéseként fogalmazzák meg a fenntartó, környezeti munkát. E fenntartó szolgálat kozmikus méretekben is értendő. A Föld egészére nézve a fenntartás a létbentartás, az életben őrzés, a teljes elveszés előli megtartás, a pusztulás előli megmentés jelentéstartalmát is felvette. Az egész világ léte így Krisztus létével szoros kapcsolatban van, Jézus Krisztus az Univerzum-történet központi alakja, fenntartója. Így a környezeti, a teremtett világra vonatkozó akciók is mindig vele kapcsolatosak; minden jó Tőle származik. Krisztus nem csupán hozzászól, vagy kiegészítést tesz, hanem az irányítója a teremtettség fenntartó munkájának és védelmének. Így az egyház, mint Krisztus teste, amikor a világmindenség ügyében szól, akkor nem csupán hozzátesz valamit a környezeti gondolkodáshoz vagy tevékenységhez, hanem magát az Igét közvetíti.

A fenntartható fejlődés a klasszikus megfogalmazás szerint azt jelenti: „eleget tenni a ma élő generációk szükségleteinek anélkül, hogy veszélyeztetnénk a jövő nemzedékek szükségleteit.” A Föld tartalékai azonban végesek, a népesség pedig még mindig növekszik. Meddig növekedhetünk? És mit jelent valójában a fejlődés?

Lakossági szilárdhulladék összetétele Magyarországon: 1% veszélyes (elem, gyógyszer,..); 2% fém (konzervdoboz, sörösdoboz,..); 3% üveg (befőttesüveg, palackok,..); 10% műanyag (flakonok, palackok,..); 20% papír (karton, újság, könyv,..); 30% szerves (almacsutka, tojáshéj, kenyér,..); 34% egyéb (Tetra Brik, Chips-es zacskó, textil...).

Imádkozzunk!

Istenünk, köszönjük, hogy bővelkedhetünk áldásaidban. Hálaadással állunk meg előtted, amikor azt ígеред, hogy magvetőként felhasználsz bennünket, és öntözéset ígеред. Te hozd fel napodat mindenre és mindenkire, hogy mindannyian észrevegyük, Tőled függ az életünk! Add, Urunk, hogy ezt a viszonyt soha ne cseréljük fel, hanem felismerjük, Te vagy minden élet forrása! Jézus Krisztusért, ámen.

Csángó népi dallam

A fé-nyes nap im-már el - nyu - go-dott,
A föld szí - ne ső - tét - ben ma - ra - dott,
Nap - pa - li fény éj - jel - re vál - to - zott,
Fá - rad - tak - nak nyu - go - dal - mat ho - zott.

Fedezzük fel újra a komposztálás módszerét, annak előnyeit és értékeit. Ott-hon is és a gyülekezetben is állítsunk fel a komposzt tárolására alkalmas dobozokat, ládákat.

Ezzel legalább kétharmadára csökkenthetjük a szeméttelpekre kerülő hulladék mennyiségét, s a kertünknek is jót teszünk!

Először 1864-ben az Egyesült Államokban helyeztek állami oltalom alá területet és 1872-ben hozták létre az első "valódi" nemzeti parkot (Yellowstone). Európában 1909. május 24-én jött létre az első nemzeti park, ennek emlékére rendezik meg immár hagyományként minden évben az Európai Nemzeti Parkok Napját, illetve hetét.

Ernst Barlach: Isten mint koldus. (fametszet)

Az istentiszteleten Isten dicsőségét és kegyelmét ünnepeljük. Ő hívott el bennünket a teremtett világ gyarapítására és védelmére; a jó rend megőrzésére. Válasszunk az igehirdetés alapjául olyan igéket és énekeket, amelyek a teremtésről, az emberre bízott feladatról szólnak. Imádságban adjunk hálát Istennek a teremtés ajándékaiért.

Magyarország területén jelenleg tíz összefüggő, vagy mozaikos elrendezésű nemzeti parkkövezetben gondoskodnak állami feladatként a természeti értékek megővéséről. A kiemelten védett területek közül több a Világörökség része. Elsőként a Hortobágyi NP (1972), utolsóként pedig az Őrségi NP (2002) jött létre. <http://www.nemzetipark.gov.hu>

Ernst Barlach fametszetének címe: Isten, mint koldus. A II. Világháború idején, 1938-ban készült képen Istent egy mankón közlekedő, rongyokba csavart, béna lábait maga után vonzó koldusként láttatja Barlach. Az ég-mennyország és a föld, mint evilági életünk színtere közötti kapcsolatot jelképező létrának törtek a fokai. A létrafokok közötti tetemek és agonizálók egész hegye pedig a holocaustot idézik. Ez a metszet meggyőzően állítja: nem lehetséges többé éket verni az Isten, mint égi Atya, és az emberként a földre jött, és értünk szenvedett Jézus Krisztus közé. Csak egy szenvedőkkel sorsközösséget vállaló Istenről szóló beszéd lehet autentikus a XX. század borzalmaival átélt emberiség számára, de a globális környezeti válsággal küzdő mai ember számára is.

Keressük az alkalmat arra, hogy jobban megismerjük a teremtés nagyszerű alkotásait. Gyűjtsük össze azokat az ötleteket, amelyeket felhasználhatunk a mindennapokban, éljünk a természet által nyújtott lehetőségekkel. Tanulás és megfontolás által lépéseket tehetünk a környezettudatos gyülekezeti élet megvalósításában.

A szén, a földgáz, a kőolaj és az uránérc nem megújuló energiaforrások, mert emberi léptékkal mérve nem keletkezik belőlük újra és újra elég a Földön. A mai fiatalok valószínűleg megérik az „olajkor” végét és 50-80 éven belül a földgázkészletek is kimerülnek. Ha így fogyasztjuk, a Föld szénvagyonra is csak néhány száz évre elegendő.

Weöres Sándor: Ima

Köszöntelek a folyók zúgásával,
a felhő-arcú hegyekkel, a hegy forma fellegekkel,
a gong-alakú csillagokkal,
köszöntelek a szivárvánnyal, az éj minden tüzével,
és végül az ámúlatos nap-ragyogással:
mind a tiéd! valamennyiben itt vagy,
akkor is, ha szenderegysz és úgy is, ha leszállsz hozzánk
váratlanúl
s a teremtmények seregének megvilágítod újra meg újra
kerek pajzsaidat, eleven mezőkön és rideg mérföldköveken
heverőket,
egyszerűségük örök titkában, nyíltságuk rejtelmében,
miket állandó ittlétük miatt
oly könnyen, szüntelenül feledünk.

A szeretetvendégségek során ne eldobható (műanyag vagy papír) poharakat és tányérokat használjunk. Gyűjtsünk össze készletet az ép, de otthon már nem használt evőeszközökből. Egy-egy gyülekezeti beszélgetésre, teadélutánra magunkkal hozhatjuk saját bögrénket, ezzel kicsit személyesebbé is tesszük az alkalmat.

Egy nemzetközi felmérés bebizonyította, hogy a háztartási gépek 80 %-ával nem lehet időt nyerni. A legtöbb háztartási gép nem könnyíti meg a munkát, viszont energiát és időt fogyaszt, mint például az elektromos konyhakész. Gondoljuk át, mi az amire valóban szükségünk van és mit tudunk kézi erővel is elvégezni.

„Ha meg akarjuk menteni Földünket, másfajta „logikára”, másfajta gondolati sémákra van szükségünk, amelyek alkalmassak arra, hogy helyettesítsék az optimális felhasználást szem előtt tartó számító gondolkodásmódot. Ezt a megközelítést olyan vonások kell hogy jellemezzék, mint az altruizmus, a jövő generációk sorsa iránti aggodás, és a minőségi élet vágya, amely nem a fölösleges fogyasztástól függ. Elkerülhetetlenül másfajta igények és prioritások kell, hogy jellemezzék az embereket. Erre pedig csak akkor van lehetőség, ha az emberiség úgy tud tekinteni a természetre és a kozmoszra, mint amely nem pusztán utilitarista jelentőséggel bír.”

„A világ használatba vételével az ember közvetlen kapcsolatba lép Istennel. Isten a természet javait adományozta az emberiségnek, amely elfogadta azokat, mint az isteni szeretet ajándékait.”

(Orthodoxia és Ökológia – a Hét Patmoszi Javaslat . Alexandros E. Papaderos , a krétai Orthodox Akadémia független tagja, 1995.)

Vásárlás előtt mindig készítsünk listát, ezzel elkerülhetjük, hogy felesleges terméket vegyünk meg. A november utolsó péntekén évek óta hazánkban is meghirdetett „ne vásárolj semmit nap” tiltakozás a nyugati túlfogyasztás, a jólét, a vagyoni egyenlőtlen elosztása, és a reklámok mindennapi életünkre gyakorolt hatása ellen. Vegyünk részt benne!

Habár egyes térségekben gyakorta árvizekkel és esőzésekkel küzdenek, napjainkban 1,2 milliárd ember nem jut egészséges ivóvízhez. Egyre többször kerül elő a gondolat, amely szerint míg a XX. század háborúi az olajért folytak, a XXI. század háborúi a vízért folynak majd. A természet kizsákmányolása hosszú távon mindnyájunkat érinti.

Ötödik nap

A vízi és égi állatok teremtése Elizeus, a környezetvédelem szentje

Ő pedig kiment a víz forrásához, sőt dobott bele, és ezt mondta: Így szól az ÚR: Meggyógyítom ezt a vizet, nem okoz többé halált és terméketlenséget. (2Kir 2,21)

Illés és Elizeus történeteiben sokszor előfordulnak az élet alkotórészeiként lépten-nyomon fellelhető empedoklészi „elemek”, amelyek közül hármat: a vizet, levegőt és földet a teremtéstörténet is említi. Az állatok nyüzsgésétől pezsdülő vizek és repdesésétől surrogó levegő a Föld belakottságának mai tapasztalatainkhoz nagyon közel álló fokát írja le. A földdel, levegővel, vízzel és tűzzel közeli kapcsolatban álló Illés útja Elizeus útját is kijelöli. Elizeus történeteiben csodálatos természetességgel keveredik össze a hétköznapi élet a rendkívüli természeti jelenségekkel, és mindez legtöbbször azért, hogy a próféta tevékenységén át enyhüljön a szükség, oldódjon a fájdalom, utak nyíljanak, ajtók záruljanak arra, amerre az Úr tereli az eseményeket.

---

1 kg marhahús előállításához 16000 liter, 1 kg búza előállításához 1350 liter és 1 csésze kávé előállításához 140 liter víz szükséges. Egy csöpögő csap 150-200 liter feleslegesen elfolyó vizet is jelenthet havonta. A vízkészlettel való helyes gazdálkodás a XXI. század talán legfontosabb feladata lesz. Becsüljük meg a természet erőforrásait!

A nitrát és foszfát élővizekben történő feldúsulásáért és az ebből adódó túlzott algaövekedésért (eutrofizáció) elsősorban a mezőgazdasági tevékenységek, illetve a kommunális szennyvízkibocsátás a felelős. A háztartási tisztítószeresek – főként a mosószeresek – is nagy mértékben hozzájárulnak a foszfor felhalmozódásáért.

Tévednek azok, akik úgy gondolják, hogy az egyház „nem jó úton jár”, amikor az egyházak tanácsában új, jó helyre emelik a környezetvédelem kérdéseit és teológiailag helyesen, a teremtés védelméként fogalmazzák meg ebből következő felelősségvállalásukat. Nem hiba, hanem nagyszerű, hogy az egyházi évbe beépítik a Teremtő ünneplését és a teremtmények megbecsülésével is foglalkozó liturgiai évszakaszt. Sőt, kemény teológiai munka nyomán, érdemi merészséggel azt is mondják, hogy mindez nem egyszerűen transzcendens felelősség, hanem magának a Krisztusnak a szolgálata.

A lévitáknak adott esetben a nép imádság előtti elcsendesítése a feladata, más esetben a föld sebének a gyógyítását várná el tőlük a Világ Ura. Szabad és kemény kötelesség az ősi bibliás rendet és ősi hagyományokat Krisztusban újragondolni. Csakis ebben az átfogó értelemben, az ember papi és prófétai szolgálatának dialektikus egységben történő felfogásával lehet megérteni, hogy a jerikói kérést Elizeus nem utasítja el magasabbrendű prófétai szolgálatra történő hivatkozással, hanem egyből hajlik a kérés teljesítésére és képzettsége segítségével azonnal megtalálja azt az ásványi anyagot, amelyet a meddőséget okozó vízbe kell tenni, hogy Jerikó jövője biztosítva legyen és maradandó város várja Jézus későbbi, jeruzsálemi bevonulásának előkészítését.

A Magyarországon forgalomba hozható mosó- és tisztítószeresek a foszfát-tartalom alapján három kategóriába sorolhatók: környezetbarát (0-7%); környezetkímélő (max. 15%); megengedett (max. 20%). Válasszunk körültekintően tisztítószereseket, keressük a környezetbarát termékeket! Ne használjunk a szükségesnél nagyobb mennyiséget!

Hazánkban kb. 43.000 gerinctelen és 556 gerinces állatfaj (83 emlős, 361 madár, 16 hüllő, 15 kétlélű és 81 hal) ismert. Legnagyobb változatosságot (kb. 37.000 faj) mutató csoport a rovaroké. A lepkék fajszáma közel 3600! A fajok változatosságának (biodiverzitás) megőrzése az életközösségek fennmaradásában fontos szerepet játszik.

A szent iratok szerint Jézus sohasem tagadta meg e közönséges, földi ügyekkel való törődés jelentőségét. De nem is tette kizárólagossá azzal, hogy minden feladatot magára vállalt volna a társadalom átalakítására. Pütkösi lelkiségével példát mutatott a teljes, méltóságteljes emberi életre. Megmutatta, hogy a lelki munka és a testi érdekek képviselője egységes egészet alkot az emberi, időhöz kötött élet adottságai között. Elízeus a környezet- és a teremtésvédelem szentje azért, mert nemcsak szerette a természetet, hanem vállalta a természeti adottságok megváltoztatásának, fejlesztésnek feladatát is. Nem kis életmű-példa ez! Ez az együtt-munkálkodás nagyon komoly, Szentlélek-vezette életet kíván.

J. Crüger 1598-1662

Mind ad-jon há-lát Is-ten-nek, Ki
él e föl-dön lenn, Mint mennyben an-gyal-
se-re-gek, Őt zen-gik szün-te-len!

A korallzátonyok a "tenger őserdői". Habár a világ óceánjainak kevesebb, mint egy tized százaléknyi területén találhatóak meg, azonban idekötődik a tengeri élőlények egynegyedének élete. Mivel igen érzékeny állatok, ma telepük 60%-a kipszultulófélben van, amely végzetes lehet számos más állatfajra is.

A bálnák alacsony frekvenciákon – jóval az emberi hallásküszöb alatt – történő, több ezer kilométerre is hallható éneklés révén képesek az egész óceánban kommunikálni. Az egyre zajosabb vízi közegben azonban drasztikusan csökken kommunikációs lehetőségük: egy tanulmány szerint lassan sem tájékozódni nem tudnak, sem párjaikat nem találják meg.

Imádkozzunk!

Uram, köszönöm, hogy a vízen kívül a földdel, levegővel és tűzzel is közeli kapcsolatban lehetünk – add, hogy Illés útja ne csak Elízeus, hanem a mi utunkat is kijelölhesse. Add, hogy a mi tevékenységünkön keresztül is enyhülhessen a szükség, oldódhasson a fájdalom, utak nyílhassanak, ajtók zárulhassanak. Kérünk, Urunk, hogy a békák érzékenységét tanulhassuk, amikor a környezeti változásokra figyelünk. Segíts nekünk támogatni és megvédeni a klímaváltozás áldozatait – azokat, akik elveszítették otthonaikat szárazság, tűzvész vagy áradások miatt. Atyánk, megvalljuk, hogy elfordultunk életadó energiáidtól. Önző módon úgy használjuk fel mindazt, amit Tőled kaphatunk, mintha természetes lenne, hogy egyszerűen csak a rendelkezésünkre áll. Úgy gondoljuk: Hadd együnk és igyunk mert holnap úgyis meghalunk. Nem vagyunk tudatában annak, hogy mit jelent embernek lenni. Jöjj, Istenünk, újítsd meg a szívünket igazi örömmel és erővel, s add, hogy ragyogjon az arcunk. Jézus Krisztusért, ámen.

Egy 100 évig is élő kék bálna akusztikus „buborékja” 1600 kilométerről 160-ra csökkent a zajszennyezés miatt. A szennyezés az elmúlt évtizedben megkettőződött, főleg a „városiasodott” tengeri környezetben és főként a kikötők környékén. A tengerbiológusok szerint az lenne a legjobb, ha legalább a hajókban csendesebb propellereket alkalmaznának.

A "forralt béka" metafora lényege: ha forró vízzel teli edénybe egy békát tennénk, azonnal megpróbálna kimászni belőle; ám ha langyos vízbe helyeznénk, s a vizet fokozatosan melegítenénk, a béka nagy nyugalommal adná át magát a lebegés örömeinek, s hagyná magát megfőzni. Többnyire mi is ilyen kényelmesen érezzük magunkat egyre pusztuló világunkban.

Ez az anasazi béka-figura fém-szürke gagátkőből készült, türkiz berakással. A béka számos vallásban és kultúrában, így az anasaziban is a víz és eső szimbóluma. Azért is figyelemre méltó ez, mert a kételtűek reagálnak a legérzékenyebben a környezeti változásokra. Az 1970-es évektől kezdve figyeltek fel a kételtűek létszámának radikális csökkenésére, amely nemcsak azokon a területeken volt észlelhető, amelyeket megbolygattak, hanem szigorúan őrzött nemzeti parkokban is. A kételtűek 350 millió éve léteznek bolygónkon. Félelmetesen érzékenyek a víz és a levegő minőségének változására.

A békák forgalmas utakon kénytelenek átkelni ahhoz, hogy eljussanak telelőhelyükről szaporodási helyükre, így sokan a száguldó autók áldozatai lesznek. Minden évben több helyen is szerveznek mentési akciókat, ahol önkéntesek segítenek egy-egy nap vödörökben áthordani a békákat az úttesten. Vegyünk részt mi magunk is ilyen feladatokban!

A világ lakosságának több mint 37%-a a tengerpartok 100 km-es körzetében él. Az emberi tevékenységek következményei: a szennyezés, a túlhalászat, és a mangrove-erdők fájának kivágása komoly veszélyt jelentenek a tengeri élővilágra. Komoly probléma a sarkvidék sekély tengereibe süllyesztett nukleáris hulladékok szivárgása is.

Eleink is jól tudták, hogyha a béka és a többi kételtű jól érzi magát, akkor nincs ok aggodalomra, a víz tiszta, és valóban életet adó. A víz kémiai jára és a vizes élőhelyek minőségére érzékeny kételtűek eltűnése fenyegetően figyelmeztet arra, hogy bolygónkon az élet alapjait megrengető változások zajlanak.

Ez az anasazi béka-figura az elvesztett, de újra megtalált isteni kegyelem jelképe. Ugyanis az az ismeretlen mester, aki készítette, egy olyan civilizáció tagja volt, mely az 1100-as évekre érte el csúcspontját és mai fogalmaink szerint igen magas civilizációs teljesítményekre volt képes: 600 kilométeres, jól kiépített úthálózatuk volt, öntözéses földművelést folytattak, de a csapadékviszonyok 1150-re annyira megváltoztak, hogy a sorozatos rossz termés, éhezés és betegségek nyomán egyik napról a másikra módszeresen összehapokolták vagyontárgyaikat és elhagyták városaikat. Távozásukat szomszédjaik, a pueblo indiánok úgy magyarázták, hogy istenük, az „Eső- a Víz és a Termékenység Ura” elhagyta őket, azért felkerekedtek, hogy újra megtalálják. Ez a nép tehát nem halt ki, hanem felhagyott fenntarthatatlan életformájával és csatlakozott azokhoz a népekhez, akik sokkal egyszerűbb módszerekkel, és technikai színvonalon élték ezen a területen az életüket.

Apró, mégis fontos lépések: zárjuk el a csapot fogmosás közben, ne folyó vízzel mosogassunk. Válasszuk a zuhanyzást fürdés helyett. Míg előbbihez átlagosan 30-40 liter vízre van szükségünk, a fürdés során 140 liter vizet használunk el. Az elhasznált vizet drágán, sok energia árán tisztítják, vagy tisztítatlanul kerülnek az élővizekbe.

Évente 1-10 növény- illetve állatfaj kihalása lenne természetes, azonban ma 25-ször gyorsabban pusztulnak a fajok. A trópusi esőerdők (így a természetes élőhelyek) pusztulását figyelembe véve ma naponta 74, óránként 3 faj kihalása is feltételezhető. Ismerjük meg a környék védett növény- és állatfajait, erdei sétánk során ne szedjünk virágokat!

Révész Sándor: Vigyázz a madárra (dalszöveg)

Ember, a világ két kezedtől sír,
Egyikkel a kertet ásod,
Másikkal a sírt.
A másik, tudod bőven várhat rád,
Építsd a kertet hát tovább,
S közben a mindent jól vigyázd!
Vigyázz a madárra, Ha kertetbe repül,
Őrizd meg a csendet,
S el se menekül.
Bajban a világ, ha egyszer újra messze száll.

Vigyázz a madárra, ha
Válladra repül,
Amerre az élet, arra menekül.
Bajban a világ, ha egyszer újra messze száll.
Ember, a világból csak
A sajátod érdekel,
A szükség határát ritkán hagyta el.
Azon túl szintén van világ,
Gondolhatod, ott gondolnak rád,
S értük a mindent jól vigyázd!

Alakítsunk ki, vagy használjuk a már meglévő kertet a templom körül; telepítsünk őshonos növényeket, és kis táblákon tüntessük fel azok neveit, jellemzőit. Ültessünk bogyt termő bokrokat és fákat, amelyek odavonzzák a madarakat. A hittanosokkal készíthetünk madáretetőt, elkülöníthetünk egy kertrészt, amit ők gondoznak.

Egy tanulmány szerint, ha ilyen mértékben folytatódik az Északi-sarkvidéken a jégtakaró olvadása, akkor 2050-ig egyharmadára csökkenhet a világ 22 ezres jegesmedve-állománya. A legtöbb jegesmedve szinte sohasem teszi a lábát igazi szárazföldre, többségük egész életét a sarkvidék befagyott vizein, a lassan sodródó jégmezőkön tölti.

„Tiltakozunk az olyan módszerek ellen, melyek Isten mindenki számára teremtett ajándékait igazságtalan és szükségtelen módon árucikké teszik és ezzel különösen is megnehezítik a szegények helyzetét. Ezek közé a gyakorlatok közé tartozik a víz magántulajdonba vétele, a vetőmagok, egyéb élőlények és más, az emberi élethez nélkülözhetetlen természeti kincsek szabadalmaztatása.”

„Igyekszünk magunkévá tenni egy ököcentrikusabb látásmódot és ezáltal nagyobb harmóniában élni a természettel. A természettel való együttélés és annak megőrzése tekintetében sokat tanulhatunk az őslakos népektől és más, hagyományos életmódot képviselő népcsoportoktól.”

„Mérlegre tesszük az új biotechnikai fejlesztéseket és ellenezük azokat, melyek megsértik az Isten képére teremtett ember méltóságát és épségét.”

(A Lutheránus Világszövetség X. Nagygyűlésének záródokumentuma, Winnipeg, Kanada, 2003. július 21-31.)

Látogassuk meg az ember által kipusztított állatfajok jelképévé vált dodógalamb szobrát a Fővárosi Állatkertben. Mauritius szigetén a telepések megjelenésétől számított egy évszázadon belül kipusztult a faj utolsó példánya, amelyben egyrészt közrejátszottak a behurcolt háziállatok, másrészt élőhelye, az őserdő tönkretétele.

Az ökológiai lábnyom egy adott népesség természeti "terhének" mértéke, vagyis az a föld- illetve vízfelszín, amely eltart bennünket. Ide tartozik például az általunk fogyasztott gabona megtermeléséhez szükséges szántó, vagy az elfogyasztott hús előállításához szükséges legelő stb. Jelenleg a környezetpusztulás mértékének leginkább elfogadott modellje.

Hatodik nap

A szárazföldi állatok és az ember

Nagyhatalmú megbízott az ember

Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél. (Zsolt 8, 6-7)

A Zsoltár szavai szerint megbízást kapott az egész emberiség arra, hogy a teremtett világ központi, vezető szereplője legyen. Amikor felismertük, hogy az Isten-képű ember veszélyhelyzetet tud teremteni a bolygón és a kozmoszban, akkor kell megkérdezni a csodálatos méltóságot ajándékozó Istentől, hogy mit kell tenni a körülöttünk lévő növény- és állatvilággal, az ősmaradványok által létrehozott olajjal, szénnel, azért, hogy az ember méltósága megmaradjon.

A megtestesülés tanításából egyenesen következik az erkölcsi felszólítás is, amely a világmisszió szerint így szól a gyakorlatban: Szeressétek a közeletekben élő embereket és azt tegyétek, ami javukra válik! Semmi kétség, hogy az üzemanyag-pazarló óriásautók, terepjárók városi forgalomba állítása – legyenek a használói állami vezetők, dúsgazdagok vagy értékrendi tévedésben élő *autófanok* – elfogadhatatlan.

Ha az egész Föld lakossága úgy élne, mint egy magyar állampolgár, két földgolyóra lenne szükség, ha úgy mint egy amerikai, több, mint öt bolygóra! Beszéljessünk arról a családjunkban, közösségeinkben, mit tehetünk ökológiai lábnyomunk csökkentése érdekében! „Nincs olyan piac, ahol vehetnénk még egy bolygót!”

Ma a Földön egy főre átlagosan 1,8 hektár biológiailag aktív (föld- és víz) terület jutna, a tényleges ökológiai lábnyom a világ össznépességét figyelembe véve viszont 2,2 ha/fő. Az átlagérték helyes megítéléséhez tartozik az a tény, hogy a világ lakosságának leggazdagabb egyötöde birtokolja a megtermelt javak és szolgáltatások négyötödét.

A krisztusi, világméretében értelmezett szeretethez tehát változatlan szóhasználatlaltal az ősi emberi méltóság fogalma tartozik, de csak az új hitéleti és technológiai értékek figyelembevétele mellett. A felelős magatartást jelenti az is, hogy az ég madarait és a tenger halait a következő nemzedékeknek is át kell adni megőrzésre, hiszen már most is szerepe van az idézett Zsoltár felfogásában a csecsemőknek és a gyermekeknek is. Régi keletű tehát a gyermekek nagyra értékelése és megbecsülése. Ebben a felfogásban azonban van egy, az átlagos polgári elvárást messze meghaladó, csaknem világméretű kényszerlépési kötelezettség. Az eddig okozott kár a föld egészére nézve már olyan nagy, hogy csak a tiszta szívvel végrehajtott, mértékletes élet tudna megoldást hozni. Új, szigorú, de engedelmesen felvállalt környezeti etikára van szükség, ebben pedig meg kell nevezni a Jézus szerinti egyszerűség igényét a Krisztus-hívők és távoli szemlélők, fő- és mellékállású vagy önkéntes egyházi szolgáltatók számára egyaránt.

Nem volna tisztességes a csaknem szerzetesi életformát túlhangsúlyozni, azonban a világ jelenlegi ismereteink szerint csak akkor menthető meg, ha adott esetben az egymást követő generációk hajlandók volnának elmenni az aszkézis határáig is.

2003-ban az Egyesült Arab Emírségekben volt a legnagyobb, majdnem 12 ha az egy főre jutó ökológiai lábnyom. Ez az Egyesült Államokban 9,6 ha, Finnországban 7,6 ha, Németországban 4,5 ha Magyarországon 3,5 ha, Bangladesben 0,5 ha és Afganisztánban 0,1 ha. Számoljuk ki a saját ökológiai lábnyomunkat: www.bocs.hu

2009 a kék vércse és a vetési varjú éve, mivel a két védett madár életmódja szorosan összefonódott. A kék vércse hazánk egyik legkisebb, legszínesebb ragadozó madara. Különlegessége, hogy saját fészket nem épít, elsősorban a vetési varjak fészkeit foglalja el, és ragadozó madaraink közül egyedülként telepesen költ.

Sokféle okból, de különösképpen azért éri meg a Föld megóvására törekedni, mert e kék bolygó tette lehetővé, hogy a már minden idők előtt élő, a teremtés művét végrehajtó, megváltói szolgálatot ellátó Krisztus megismerhető legyen az ember számára. Mert az Új Szövetség szerint az emberi méltóság teljes értéke abban jelenik meg, hogy a néven nevezett Krisztust dicsőítheti az ember.

Cowper V., Maár M. m

m
Az Úr cso-dá-san mű-kö-dik, De út-ja rejt-ve
van, Ten-ger ta-kar-ja láb-nyo-mát, Sze
lek szár-nyán su-han. Mint tit-kos bá-nya
mé-lyi-ben, For-mál-ja ter-ve-it, De
biz-tos kéz-zel hoz-za föl, Mi most még rejt-ve itt.

A varjak ellen indított irtó hadjárat következtében számuk két évtized alatt 90%-kal csökkent! Az ország egész területén nagy fészektelepeik eltűntek. Az utóbbi években egyre több varjú menekül a városokba, ahova a kék vércsék nem tudják követni őket. A kék vércse stabil állománya csak a varjak költőtelepeinek megőrzésével biztosítható.

Az elmúlt évtizedekben az egy háztartásban élők száma világszerte csökken. Így kevesebb ember osztozik ugyanazon az energián, háztartási gépeken és bútorzaton, így a fogyasztás valójában növekszik. Az USA-ban egy egyszemélyes háztartásban 17%-kal több energiát használnak, mint egy kétszemélyes otthonban fejenként.

Imádkozzunk!

Bocsásd meg, Urunk, önteltségünket. Nem tudjuk felismerni határainkat, saját szükségleteink és munkánk annyira lekötnek bennünket, hogy közben elfelejtünk hálát adni az ajándékokért, amelyeket tőled kaptunk az előttünk járó nemzedékeken keresztül.

Bocsásd meg, Urunk, szűklátókörűségünket, amely megakadályozza, hogy lássuk a holnapot, és meggátol abban, hogy termékeny és tiszta földet hagyjunk gyermekeinkre.

Bocsásd meg, Urunk, mohóságunkat és önzésünket, összezárt kezeinket, amelyekkel telhetetlenül halmozunk fel mindent, amit érünk, és a végsőig kizsákmányoljuk természeti erőforrásainkat.

Nyisd ki kezeinket, Urunk, hadd érezzük az osztozás örömét. Taníts meg minket a magvető büszkeségére, hogy mi is vethessük a magot; és ne azzal törődjünk, hogy kié lesz a haszon, ha itt az aratás ideje. Ámen.

(A „Teremtés ünnepe” című könyv ajánlott liturgiájából)

Becslések szerint az ember átlagosan 10 millió hirdetést lát, mire eléri a 18 éves kort. Felmérések szerint azonban a reklámoknak legfeljebb 2 százaléka eredményes. Ne hagyatkozzunk a reklámok trükkjeire, vásárlás előtt tájékozódjunk a termék tulajdonságairól! A gyerekeket és a fiatalokat ismertessük meg a valódi választás lehetőségével!

Magyarországon évente 21 millió m³, azaz kb. 4,6 millió tonna települési szilárd hulladék keletkezik. Ez évente fejenként 400-450 kg hulladékot jelent és évente mintegy 2-3%-kal nő. A hulladék legnagyobb része még mindig lera-kóba kerül. Az USA-ban fejenként 725 kg az éves hulladékmennyiség.

A Louvre-ban látható ez a húsvét-szigeti faszobor, amely egy asszony-őst ábrázol. Előkelő és fegyelmezett tartása mellett arca szomorúságot és kétségbeesést tükröz. Élesen kirajzolódó bordái és agyonszívott emlői, alakjának egész soványsága éhezésre és nagy nyomorra utalnak.

Egyre inkább ismert tény, hogy a Húsvétsziget őslakói egy ökológiai katasztrófát idéztek elő tenger által körülhatárolt szigetükön.

Ez a sziget valaha valóságos földi paradicsom volt, felszínén őserdővel, gazdag állatvilággal. Az első emberek 1600 évvel ezelőtt léptek a szigetre. Eleinte jól boldogultak. Kiepítettek egy elég összetett gazdasági, politikai rendszert és fejlett, önálló írással rendelkező kultúrát. Ennek a kultúrának a hanyatlása nem hirtelen következett be. A szigetre érkezésük után 400 évvel kezdett szembetűnően fogyni az erdő. Először csak kenuk készítéséhez és tűzifának használták a fát, aztán az 1200-as évektől egy különös vallási tébolyuk megvalósítása céljából, kőszobraik szállításához. A hegyek adta kőzetből, vulkáni tufából készítették hatalmas szobraikat. Egyik-másik ezek közül hús méter magas és 270 tonna. Volt köztük olyan, amelyet a kőbányától 10 kilométer távolságra hurcoltak el.

A hulladék 30%-át a csomagolóanyagok teszik ki. A vásárlás egyben döntés is: befolyásolja a keletkező hulladék mennyiségét, vagy a szállítás során kibocsátott káros anyag mennyiségét. Válgjunk tudatos vásárlókká! Ehhez nyújt számos ötletet és szempontot a www.tudatosvasarlo.hu internetes portál is.

Válogassuk ki a gyülekezet könyvtárából azokat a könyveket, amelyek a teremtéssel foglalkoznak. Hozzunk létre egy kis gyűjteményt (a környezetvédelem témájával foglalkozó újságokból, folyóiratokból és tegyük mindenki számára hozzáférhetővé. Így nem kell mindenkinek ugyanazokat a példányokat megvásárolnia.

Pálmafák törzsén görgetve szállították ezeket és egy másik faj rostjaiból font kötelekkel húzták.

A szobrok lassan benépesítették a szigetet, viszont kétszáz év múlva a pálmafa kipusztult. Hamarosan a kötelek készítéséhez használt fa is kiveszett. A XV. századra az egész őserdőt letarolták az összes fafajtajával együtt. A szigetről szinte az összes fa eltűnt. Nem tudtak többé újabb kenukat sem építeni. Kipusztult a szigeten élő összes szárazföldi madár. Fa hiányában a vízi madarak sem költöttek többé a szigeten. Az erdőirtás miatt a termékeny talajokat gyorsan pusztította az erózió és a talaj egyre soványabb termést adott. Az emberek éhezni kezdtek. Lázadások törtek ki. Elsöpörték az arisztokráciát, a papságot. Felbomlott a rend, a nemzetségek egymás ellen kezdtek háborúzni. Tombolt az erőszak, elterjedt a kannibalizmus. Amikor az első európaiak rájuk találtak, már az összeomlás utáni, valahogy éppen csak elvegetáló, az egykori húszezres népességnek alig egytizede élt a szigeten. Síralmas fizikai és erkölcsi állapotban voltak. Elkerülhetetlen, hogy a Húsvét-sziget sorsa és korunk környezeti válsága között párhuzamot vonjunk; egyesek szerint a mai világunk a Húsvét-sziget nagyban.

Használjunk otthon is és a gyülekezetben is újrapapírt a levelezéshez, hirdetésekhez, csomagoláshoz. Már több nagyobb kereskedelmi cég is forgalmaz fénymásoló- és nyomtatóbarát újrapapírt, de beszerezhető a fővárosban például az Ökoszolgálat irodájában is. (www.okoszolgalat.hu)

Egy 2005-ös felmérés szerint a magyarok 39%-a (fővárosiak 64%-a) fogyaszt napi rendszerességgel ásványvizet. Ez kb. 1,23 milliárd(!) műanyag palackot jelent évente, amelynek legfeljebb 15%-a kerül újrahasznosításra. Az ásványvíz gyakran több száz kilométerről kerül az áruház polcra, így az elhasznált üzemanyag is terheli a környezetet!

Kosztolányi Dezső: Kenguru

Kivételesen erszényt kaptam a Teremtőtől, a saját bőrből, tartós, finom kengurubőrből, akkorát, hogy abba összehordhatnám a világ minden pénzét, s az állatok uzsorása lehetnék. Én azonban ebbe az eleven erszénybe inkább fiaimat helyezem. Ezek is kamatoznak. Fiaimtól unokák születnek, azoktól ükunokák. Példámmal leckét adok tinektek, hogy nincs nagyobb kincs a gyermeknél. Gyűjtsetek gyermekeket.

Ingrid Sjöstrand: Ha fülünket a földre szorítjuk

Ha fülünket a földre szorítjuk
egy nyári napon, hallani a motozó gyökereket,
amint a helyüket keresik,
ágbogaikkal átfonva egymást a talaj nagy úthálózatában.
Valami szöszmötöl.
Egy giliszta fektet le csöveket.
Micsoda zshivaj!
Pockok suhannak metrálóagútjukban!
És még van, aki ásót mer nyomni a földbe!

Magyarországon a csapvíz szinte mindenhol fogyasztható, ahol nem, ott erre felhívják a figyelmet és más úton gondoskodnak a lakosság ivóvízellátásáról. A csapvíz fogyasztása hosszú távon a szervezetünk számára is kedvezőbb. Gyülekezeti alkalmakon palackozott víz és dobozos üdítő helyett kínálunk kancsóban csapvizet!

Egy kisgyermek kb. 4500-6000 darab pelenkát használ el a szobatisztaságig, amely 1 tonna hulladékot jelent. A mosható pelenka – környezetbarát mosószert használva – kevésbé terheli a környezetet, mint a 300-500 év alatt lebomló eldobható változat. Kapható részben biológiai úton lebomló pelenka is.

„Valamennyi emberi lény polgártársai vagyunk ebben a planetáris közösségben. Készek vagyunk felvállalni a gonosszal szembeni ellenállás közös ügyét más vallások követőivel és azokkal is, akiknek nincs hitük, és azt a törekvést, hogy mozdítsuk elő, ami a világnak jó, és amelynek részei vagyunk.”

„Itt és most kezdjük el. Valamennyi kérdés mögött az a kérdés áll, amely összefügg a hatalom és uralom illúziójával. Összefügg a birtoklással. Miről, vagy kiről gondoljuk, hogy ténylegesen a tulajdonunk, rendelkezünk, vagy uralkodunk rajta? Önmagunkon? Más embereken? A történelem folyásán? A föld jövőjén? Vagy Kálvin János mondott igazat, amikor mindezt kezdettől fogva aláásva újra és újra leírta: ‘Nem vagyunk a saját magunkéi’?!”

(A Református Egyházak Világszövetsége 23. Nagygyűlésének üzenete, 1997, augusztus, Debrecen.)

A hulladék mennyisége kreativitással is csökkenthető. Megunt, feleslegessé vált tárgyainkat, ruháinkat ne dobjuk ki, hanem csereberéljük, vagy adjuk tovább a rászorulóknak. Készülékeinket próbáljuk megjavítani, mielőtt kidobnánk. Készítsünk ajándékokat saját kezűleg, csomagoljunk ötletesen: többször használható táskába, textiliába.

A leggazdagabb 1%-hoz tartozók éves bevétele annyit tesz ki, mint a világnépesség legszegényebb 57%-ának összes jövedelme. Igazságosságra, szolidaritásra, verseny helyett végre együttműködésre lenne szükség. Fontos feladat az életet szolgáló gazdaság szemléletének, a méltányos kereskedelem (fair-trade) gyakorlatának népszerűsítése.

Hetedik nap **A pihenés napja**

Ha pedig annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból, akkor az, aki feltámasztotta Jézust a halálból, életre kelti halandó testeteket is a bennetek lakó Lelke által. (Rm8,11)

A mögöttünk álló hét napjain volt alkalmunk részletesen, alapjaiban végiggondolni a teremtett környezettel való kapcsolatunk, teremtménytársaink és a jövő iránt viselt felelősségünk kérdéseit. A Teremtett világért szóló hála hetének záróalkalmán elhangzó újszövetségi levélrészlet az átfogó életszemléleti megújulás lehetőségére hív. Aki feltámasztotta Jézust a halálból, halál felé tartó életünket, a halál szolgálatban álló szokásainkat, civilizációnk életellenes kényszerpályáit is életre vezetheti. A Biblia könyveinek újra olvasása és újra értelmezése számos új összefüggést fedhet fel előttünk az ember és a teremtés rajta kívül eső részleteinek kapcsolatáról, sajátos helyzetéről és feladatáról, rendeltetéséről, a hetedik nap sokszor elhanyagolt szerepének nélkülözhetetlenségéről. E részekből világossá válik, hogy a föld őrzése és művelése az ember méltósága és feladata is egyben,

---

A méltányos kereskedelem egymás megbecsülésén alapul, s nagyobb egyenlőségre törekszik a nemzetközi kereskedelemben. Kifejezetten a déli országok termelőinek és lakosságának támogatására jött létre, hogy biztosítani tudják saját megélhetésüket. Leggyakoribb termékek: kávé, tea, kakaó, gyümölcs, kézműves áruk. (www.fairvilag.hu)

A lakossági elektromos és elektronikai hulladék (röviden „e-hulladék”) felgyorsult világunk újabb problémája. Legnagyobb mennyiségben a nagyméretű (pl. hűtő) és kisméretű (pl. kávéfőző) háztartási gépekből, a szórakoztató elektronikai (TV, DVD-lejátszó) és telekommunikációs berendezésekből (számítógép, mobil) keletkezik.

---

hogy az ember bár kiemelkedő helyet foglal el a teremtettségben, mégsem a „teremtés koronája”, és hogy teremtménytársa az égen és a földön minden, amit Isten alkotott.

Az emberiség eddig megszokott életmódját fenyegető veszélyeknek az éghajlatváltozás csak egyike. A problémák gyökere végeredményben az, hogy az emberiség eddigi dinamikus fejlődése immár beleütközik a Föld véges eltartóképességébe: emiatt globális élelmiszer-, energia-, nyersanyag- és felszín alatti víz-szűkösségre lehet majd számítani, és veszélyben van a földi élet sokszínűsége, a biodiverzitás is.

Látnunk kell, hogy mindezek nem a Föld problémái, hanem az emberiségé, hiszen a Föld nélkülünk is „ellesz” még egy pár milliárd évig. A kihívás lényege az, hogy vajon sikerül-e olyan gazdaságot kiépíteni, amely figyelembe veszi, hogy a Föld erőforrásai kimerülőben vannak? Amennyiben az emberiség igényeit nem sikerül egyensúlyba hozni a természeti erővel, az emberiség jövője (és a megmaradt földi élet jelentős részének jövője) hosszú távon nem lesz biztosítható. A globális környezeti problémák vonatkozásában hazánk különleges helyzetben van: nincs túlnépesedés, ugyanakkor bőség van termőföldben és felszín alatti vizekben. Természeti kincseinket egy esetleges globális felmelegedés még inkább felértékeli.

2005. óta jogszabály kötelezi a gyártókat, forgalmazókat a hulladékká vált berendezések visszagyűjtésére, hasznosítására és ártalmatlanítására. A lakosság térítésmentesen adhatja le hulladékká vált elektromos és elektronikai berendezéseit a hulladékgyűjtő udvarokban és a készülékeket forgalmazó kereskedőknél.

A világgazdaság évente több mint 500 milliárd USA-dollár értékben mezőgazdasági exportot termel. A gazdák sok esetben nem tudják eladni kiváló minőségű termékeiket. Ennek ellenére minden évben legalább 15 millió 5 év alatti gyermek, naponta 24.000 ember hal meg a szegénység és az alultápláltság következtében.

Égető szükségünk van olyan értéktudatos nevelésre, amely természeti értékeink jobb társadalmi-nemzetgazdasági megbecsülését eredményezheti.

Különös jelentősége van ma az ökoteológiai lelkület ökumenikus jellegének. A liturgia fogalmának mélyértelmezése az orthodox egyházakban, a természeti törvény és a közjó megvalósulásának szándéka a római katolikus egyházban és a protestáns egyházak prófétai lelkületének érvényre jutása olykor egészen eltérő motivációt rejthetnek a cselekvésre nézve, az együttgondolkodás és közös cselekvés lehetőségéről mégsem kell lemondanunk. A keresztyének közösségét leginkább kifejező eukharisztia szentségének egyszerű elemei a fennálló teológiai értelmezések különbsége ellenére is, minden egyházban lehetővé teszik, hogy átéljük Isten felfoghatatlan és mindennapi szeretetének különbségeket áthidaló jelenlétét.

Imádkozzunk!

Azért imádkozunk, Atyánk, hogy Szentlelked adjon nekünk erőt ahhoz, hogy a te szeretetednek erejével tudjunk szembeállni a halál hatalmaival, amelyek a világot fenyegetik.

Kerüljük a pazarlást mind a családi, mind a gyülekezeti vendéglátás során. Mindig válasszunk megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyagot, törekedve rá, hogy minél kevesebb legyen a maradék. Ne használjuk az étkezést pótcselekvésként. Kerüljük a rengeteg szemetet termelő gyorséttermeket és a félkész ételeket.

Az 1500-as évektől kezdődően 300, 120, 50, végül csak 30 év kellett a népesség megkétszereződéséhez. 1950-ben 2,5 milliárd ember élt a Földön, jelenleg már 6,7 milliárdnál is többen vagyunk. A világ népessége naponta 240 ezer fővel növekszik. Az éves növekedési ráta csökken, ám a népességnövekedés megállása még messze van.

Add, Atyánk, hogy minél többen elhiggyük, hogy csak az életet és a reményt hangsúlyozó spiritualitás teheti képessé az egyházakat arra, hogy jele legyen az embereket, az egész teremtést és a Szentháromság Istent összekötő közösségnek. Add, hogy így nyíljanak új utak ahhoz, hogy megvalósuljon az igazságosság, a béke és a teremtés megőrzésének bibliai perspektívája. Köszönjük Szent Fiad áldozatát, és hogy ezt nemcsak értünk, emberekért tette, hanem az egész teremtett világért. Ennek felismerésében kérünk, add, hogy képesek legyünk szembenézni önmagunkkal, hiszen időnk vészesen fogy a végveszélybe sodort világban. Jézus Krisztusért, ámen.

Német népi dallam, XVII. század

Áldjad, én lel-kem, a di-cső-ség ö-rök Ki - rá - lyát!
Ő-né-ki mennye-i ka-rokkal együtt zengj há - lát!

Zú - gó ha - rang, É - nek és or - go - na - hang,

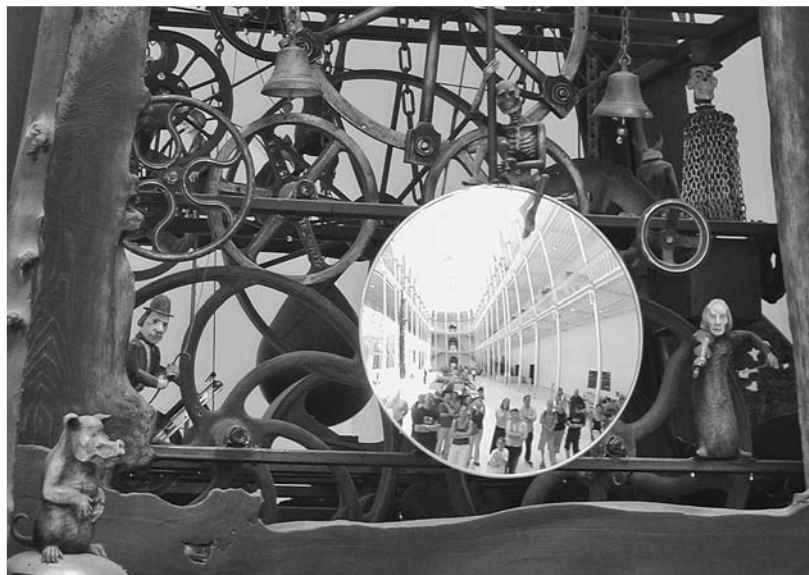
Mind az ő szent ne - vét áld - ják!

A fejlődő országokban a szegénység felszámolásában fontos szerepe van a családtervezésnek, a nők oktatásának. Több egyházi és civil szervezet munkálkodik a szegénység, a társadalmi különbségek felszámolásáért, a környezeti menekültek helyzetének jobbításáért. Lehetőségünkhöz mértén anyagilag is támogassuk munkájukat!

Az általunk okozott „tájsebekre” közvetlen környezetünkben, a templomban, a gyülekezeti épületeinkben is fordítsunk gondot! Kerüljük a harmóniát meg-törő, az „egészség” érzését megbontó formákat, színeket, hatásokat. Válgjon szemponttá életünkben a környezetkultúra, a lelki környezetszennyezés elke-rülése.

Tartsunk istentiszteletet a szabadban! Építsünk oltárt gallyakból, termések-ből, kavicsokból. Csendesnapok helyszínéül válasszunk városok zajától távol eső helyet. Szervezzünk kirándulást, tábort, vetítsünk filmet a fiataloknak, amelynek témája a teremtés, a teremtett világ megóvásának fontossága. Hív-junk meg egy-egy témában jártas előadót.

A teremtéstörténet végén az Úristen az embert az Éden kertjébe helyezte, „hogy azt művelje és őrizzze”. S habár az Éden kertjét el kellett hagynunk, a ránk bízott feladat nem változott. Gondoljuk végig, mit is jelent ez számunk-ra. Igyekezzünk jó sáfárokká válni és mindehhez imádságban kérjük a Gond-viselő útmutatását.

A Skót Nemzeti Múzeum aulájában áll az úgynevezett Mil-lenniumi Óra. Ez a gigantikus méretű műtárgy, egy kortárs művészeket egyesítő, nemzetközi stáb munkája, amelyet Tat-jana Jakovszkaja irányított. Az óra szerkezeti elemeit kiegé-szítik legendás és mitikus figurák, amelyek sokrétűbbé és gaz-dagabb jelentésűvé teszik az alkotást. Az óra ingájának rúdján egy csontváz kapaszkodik, maga az inga egy óriási kerek tü-körben végződik, amely arra hivatott, hogy szembesítsen min-ket önmagunkkal és jelen helyzetünkkel. Időnk fogy, mind személyes életünk ideje, mind pedig a világunk megmentésé-re most még rendelkezésre álló idő.

Azt mondják, a diófát unokáinknak ültetjük: 15-20 év mire termését szüre-telhetjük, növekedése türelemre tanít minket. Ültessünk fát (ha nem is éppen diót) vagy bokrot, virágot minden megkeresztelt gyermek után a templom kertjébe, közelébe vagy biztassuk erre a szülőket, keresztszülőket.

Április 22. a Föld Napja. Az 1970-ben indult mozgalom mára az egész világon elterjedt: számos intézmény, civil szervezet vesz részt abban, és célja, hogy akciókkal, programokkal felhívják a figyelmet a környezet megóvásának fontosságára. A teremtett világ összes lakójával együtt minden nap felelős gondoskodásra szorul.

Kertész Eszter: Ének a teremtésről (részlet)

Készen a teremtés. Sarjad, hajt az Éden.
Pihen a világ Istennek ölében.
Az ásványok vannak, a növények nőnek,
Az állatok úsznak, futnak és repülnek.
És mert ez a dolga, hát szeret az ember,
A világ hajnalát ünnepli Istennel.

Radnóti Miklós: Éjszaka

Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom,
alszik a pókháló közelében a légy a falon;
csönd van a házban, az éber egér se kapargál,
alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály,
kasban a méh, rózsában a rózsabogár,
lszik a pergő búzaszemekben a nyár,
alszik a holdban a láng, hideg érem az égen;
fölkel az ősz és lopni lopakszik az éjben.

Gondolatban látogassunk el Naprendszerünk harmadik bolygójára. Az emberek ott harmóniában élnek környezetükkel, az állatokkal, növényekkel, mert tudják, hogy felelősek értük is és egymásért is. Megértik, hogy még sok egymást követő nemzedék: gyermekeik és unokáik is szeretnék élvezni az élhető világ szépségét.

A 10 000 évvel ezelőtt élt emberek semmit sem sejtettek a ma eseményeiből. S habár mi már távcsöveinkkel több millió fényév távolságra ellátunk, mégsem tudunk biztosat mondani – akár 100 évre előre sem – a környezet állapotát illetően. Az azonban nyilvánvaló, hogy minden egyes lépésünkkel hozzájárulunk annak alakulásához.

„Olyan lelkületre van szükségünk, amely életünket összeköti a múlttal, jelennel és a jövővel, valamint Istennel, aki mindezt fönntartja. A globális egymástól függés szellemisége segít felismerni a teremtett világ egységét. Ezzel a lélekkel, melynek az erős helyi közösségek adnak háttérrel, lehet bátorságunk és reménységünk arra, hogy közvetlen akciókat indítsunk leküzdhetetlennek tűnő akadályokkal szemben, amelyek azt sugallják, hogy úgysem tudjuk megváltoztatni a dolgokat.”

„Az egyház a Krisztusban való „új teremtés” jele, a megváltás által az ösztetörtből egész lett, a halálból életre kelt. Mint megváltott közösségnek, az egyháznak alapvető fontosságú feladata van a teremtés megújításában. Ez az egyház prófétai feladata, és arra kapott elhívást, hogy erre hittel, bátorsággal és reménységgel válaszoljon.”

(Az Egyházak Világtanácsa 7. Nagygyűlésének „A Szentlélek jelei” c. dokumentuma, Canberra, Ausztrália, 1991. Február 7-20.)

Felelősséggel megélt egyéni és közösségi életmódunkkal hozzájárulhatunk az élővilág sebeinek begyógyításához. A fogyasztás korlátozását, az anyagok újrahasznosítását, a hulladékok csökkentését mindennapos gyakorlattá kell tenni életünkben. Igyekezzünk, hogy saját és gyülekezeti életünk példaértékűvé és vonzóvá váljon mások számára!

Ajánlott imádságok, bűnvallások, hitvallások, áldások

Örök Isten, aki az élet kezdetét és végét meghatározod!
Légy a mi kezdetünk és a véget jelentő mennyországunk is,
és kísérelj el bennünket a mai napnak az útján is.
Használd kezeinket arra,
hogy teremtésed munkáját végezzük,
és használd életünket arra,
hogy másokat elvezethessünk arra az új életre,
amelyet Te adsz ennek a világnak Jézus Krisztuson, mindenek
Meváltóján keresztül.
Ámen.
*(World Council of Churches' Seventh Assembly, Canberra,
Australia, 1991.)*

Luca M. Negro: Ima a teremtett világért

Bocsáss meg nekünk, Úristen,
amiért elfogultak vagyunk saját magunk iránt.
Nem vagyunk képesek felismerni saját korlátainkat.
Csak a pillanatnyi szükségleteinkkel és saját munkánkkal törődünk;
És közben elfelejtünk hálát adni azokért az ajándékokért, melyeket
Tőled kaptunk az előttünk járt nemzedékeken keresztül.

Bocsáss meg nekünk, Úristen,
szűk látókörünkért,
ami meggátol abban, hogy lássuk a holnapot,
meggátol abban, hogy termékeny és tiszta földet
hagyjunk gyermekeinkre.

Bocsáss meg nekünk, Úristen,
mohó önzésünkért,
ökölbe szorított kezünkért,

amivel telhetetlenül halmozunk fel mindent, amit csak tudunk,
és az utolsó cseppig kifacsarjuk természeti erőforrásainkat.

Nyisd ki kezeinket, Úristen,
az osztozás örömére.
Taníts a magvető bőkezűségére,
hogy mi is vethessük a magot, s ne törődjünk azzal:
kié lesz a haszon, ha eljön az aratás.

Imádság útmutatásért

Mindenható Istenünk! Szeretjük ezt a csodálatos világot,
amelyet Te teremtettél, és aggódunk mindazon dolgok miatt,
amelyek kárt okozhatnak benne.
Tudjuk, hogy számtalan probléma van a környezetünkben.
Kérünk Istenünk, hogy mutass nekünk olyan utakat,
amelyeken járva jobb őrizői lehetünk
a teremtésnek.
Tudjuk, hogy sokan fáradoznak azon, hogy megóvják a Földet.
Segíts nekünk megtalálni saját lehetőségeinket, amelyekkel
a teremtett világ jó sáfáraivá válhatunk.

Szent-Györgyi Albert: Psalmus Humanus (Részletek)

Uram! Hatalmasabb vagy, mint az alkotásod,
És a Te házad a Világmindenség.

...

Hadd dicsérjelek Téged azzal,
Hogy Teremtésed rám bízott parányi pontját
Szébbé teszem,
Elárasztom e földi létet fénnel,
Melegséggel, jóakarattal és boldogsággal.

...

Ne hagyd lerombolni az élet templomát,
Tedd, hogy tudásomat javamra használjam és felemeljem veled az életet,
Méltóságot adva arasznyi létemnek.
Uram! Ezt a gyönyörű földet adtad otthonunknak,
Mélyébe mérhetetlen kincseket rejtettél,
Képessé tettél, hogy megértsük művedet,
Megkönnyítsük munkánkat, számúzzuk az éhséget és betegséget.
Mi kiássuk a kincseket, hogy azokat eltékozoljuk,
Belőlük a pusztítás félelmetes eszközeit faragjuk,
Hogy azokkal leromboljuk, mit más ember épít,
Míg azok ellenem nem fordulnak és elpusztítanak engem, és gyermekeim.
Uram! Engedd, hogy társaid legyünk az alkotásban,
Megértsük és megszépítsük a Te kezéd munkáját,
Hogy ez a mi bolygónk a békesség, a bőség,
A boldogság és szépség biztos otthona lehessen.

Imádság az éghajlatváltozás tudatában

Jézus Krisztus,
aki megkísértettél a pusztában,
          hogy a követ kenyérré változtasd:
mutasd meg nekünk, hogy amikor kényelmünk érdekében megváltoztatjuk az időt:
          az éjjelt nappalra az életmód miatt,
          a türelmet iramra az utazás miatt
          a telet nyárra az étkezés miatt
Isten naptárát, mely
          a madárfiókat a hernyóhoz,
          a méhet a nektárhoz,
          az esőt a gazdához vezeti,
olyanná alakítjuk át, mely
téged a kereszthez vezet.

Add kegyelmed a legapróbb tetteinkhez,
          hogy legyen erőnk
          a teremtés gyönyörű összetettségében
lélegző életet választani,
és ezzel halált legyőző húsvéti szereteted
gyermekeivé válni. Ámen

Oratio ecumenica

Lelkés: Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy gondod van minden emberre és a teremtett világra. Jóságodban bízva kérünk, hallgass meg könyörgésünket.

Felolvasó: Könyörgünk a teremtett világért. Kérünk, mutasd meg, hogy a bűn rombolása ellenére mégis minden egyedül a te uralmad alatt áll. Mindenkor ez erősítsen minket, hogy reménységgel végezzük el mindazt, amit ránk bízta! Kérünk téged,

Gyülekezet: Urunk, hallgass meg minket!

Felolvasó: Légy azokkal, akiket a javak bősége kísért, és azokkal is, akikben kétséget támaszt a szegénység gondviselésed iránt! Adj józanságot azoknak, akiket a hatalom kísért, és őrizd meg a kétségbeeséstől minden kiszolgáltatottat! Az erőseket őrizd meg az elbizakodástól, és te magad légy a gyengék ereje! Kérünk téged,

Gyülekezet: Urunk, hallgass meg minket!

Felolvasó: Atyánk, szereteted adjon bölcsességet, hogy jóval győzzük le a gonoszt, és ebből ismerje fel a világ, hogy gyermekeid vagyunk. Add, hogy életformánkkal a világ megújulását szolgáljuk! Kérünk téged,

Gyülekezet: Urunk, hallgass meg minket!

Lelkés: Szentelj meg minket, Urunk, hogy sóként és világosságként éljünk ebben a világban, hogy az eljövendőben is sugarai lehessünk dicsőséged árnyékot nem ismerő fényének, az Úr Jézus Krisztus által.

Gyülekezet: Ámen

Miatyánk

Bűnvallás

1.

Urunk, a világ Teremtője! Megvalljuk előtted bűneinket. Az élet és a halál kérdését állítottad elénk, mi pedig túl gyakran a halálba vivő utat választottuk. Nem szeretjük úgy a teremtett világot, ahogyan te szereted, s ezáltal nemcsak az egész világot, de benne saját életünket is a pusztulás felé vittük.

(NCCC alapján)

2.

Felolvasó: Elvesztettük az időt. Elloptuk az évszakokat. Télen szőlőt eszünk és nincs hó. Ha van, panaszkodunk, mert az autó nem tud menni. „Miért nem takarítják?” – mondjuk. Nyáron követeljük a „jó időt” – miközben száraz a föld és aszály van. Tereinkbe hideg levegőt fújatunk, hatalmas energiát használva. Elloptuk a napszakokat. „Éjjel-nappal nyitva” – 7 nap 24 órában vásárolunk, szórakozunk, internetezünk. Ég a lámpa, a képernyő, a neonreklám, a reflektor – a mesterséges fény állandósága. Elloptuk az ünnepeket. Vasárnap – húsvét – nagypéntek – nagycsütörtök – vízkereszt. Egyre halványabb, egyre kevesebb. Egyre több bolt nyitva, egyre többeknek munkanap, egyre kevesebb idő. Elloptuk az időt: rohanó öregek, stresszelt kamaszok, különórák, „rugalmas” munkaidő, három műszak, határidő, fáradt vagyok, majd holnap.

Gyülekezet: Uram, irgalmazz!

Felolvasó: Elvesztettük a teret. Elloptuk a távolságot.

Mint üveggolyó, a legmesszebb is néhány óra repülés, pár óra autóval, távkapcsolat, angliai hétvégi ügyelet, munkavállalás külföldön, barátaim az egész világon. Ha valami történik, „breaking news”, azonnal, élőben látom. Telefon, chat, email; bárhova, bármikor, gyakorlatilag ingyen. Utazunk, nyaralunk, voltál már, el kell menned, nézned kell, tapintanod, taposnod. Múzeumban a

Képet, toronyból a Panorámát, városban a Templomot, parton a Tengert. Oda kell érnünk. Elloptuk a távolságot ember és ember között. valóság showban látom, ahogy főz, mosogat, fogat mos, szeretkezik. Naponta tapadok metrón mindenki testéhez, dudálok le lassúakat, irigylek gyorsakat. Minden közel, mégis elérhetetlen.

Gyülekezet: Uram, irgalmazz!

Felolvasó: Isten azt mondja: Mindennek megvan a maga ideje. (Prédikátor 3,1-8)

Isten azt mondja: Mindig ad teret a szorult helyzetbe került embernek: „Nyomorúságomban az URat hívtam segítségül. Az ÚR meghallgatott, tágas térre vitt engem.” (Zsoltár 118,6)

Mondják hát, akik félik az URat, hogy örökké tart szereteted! (Zsoltár 118, 5)

Kegyelemhirdetés

1.

A mi Urunk, a világ Teremtője nem csak az ítélet, de a szeretet Istene is, aki azt ígérte, hogy velünk lesz minden napon a világ végezetéig. Egyszülött Fiában, Krisztusban pedig elküldte a világ megváltóját, aki által az új teremtés megvalósulhat. Adjunk hálát a mai napon Istennek ezért az ajándékáért, s mindazért a sok jóért, ami a teremtett világon keresztül ad nekünk.

(NCCC alapján)

2.

Jézus Krisztus, aki az Atyával együtt részt vesz a teremtésben, Meghallotta sóhajtásokat, és megtisztít minden bűntől.

Emelkedjete fel és járjatok hitben és a teremtés megőrzéséért való küzdelemben. Dicsőség a magasságban Istennek és a földön békesség és az emberekhez jóakarata.

Igehelyek

Gen1,18-20; Lev25,1-7; Lk4,16-19; Ex16, Lk12,13-21;
Mt6,25-34; Deut24,17-22; Zsolt104;
Zsolt148; Ef4,20-24;

Hitvallás

A Teremtőhöz tartozunk, aki képmására teremtett minket.
Istenben lélegzünk, Istenben élünk,
Istenben osztozunk az életen az egész teremtettséggel.

Jézus Krisztushoz tartozunk, aki a valóságos Isten és a valóságos ember képe. Benne lélegzik Isten, benne él Isten, Ő a mi békességünk.

A Szentlélekhez tartozunk, aki új életet ad és erősíti hitünket.
Lélekben él a szeretet, Lélekben él az igazság. Isten lehelete életet minket mindenkor.

A Szentháromsághoz tartozunk,
Aki egy mindenekben és háromság az egységben.
Istenben vagyunk teremtmények,
Krisztusban vagyunk megmentettek,
A Lélekben vagyunk egyek.
Ámen

Igazságos világot választunk, amelyben törődünk az élet forrásaival és megosztjuk őket mindenkivel amelyben megőrizzük a teremtést a jövő nemzedékek számára amelyben minden ember békességben élhet.

Választunk.
Istent választjuk, mert ő igazság.
Békés világot választunk,

amelyben Isten gyermekei nem ölik tovább egymást amelyben mindenkivel egyediségéhez méltóan bánnak amelyben Isten szeretetére épül a békesség.

Választunk.

Istent választjuk, mert ő békesség.

Szerető világot választunk,

amelyben a Föld minden gyermeke ismeri Isten szeretetét amelyben mindenki érezheti, hogy testvérei elfogadják őt amelyben végül világozássá lesz Isten akarata.

Választunk.

Istent választjuk, mert ő szeretet.

Zsoltár-parafrázis

Gyülekezet: Ó, Urunk, mi Urunk!

Mily felséges a te neved az egész földön, az égen is megmutattad fenségedet!

Férfi hang: Ha látom az eget, kezéd alkotását,
a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél,

Női hang: Micsoda a halandó – mondom –,
hogy törődsz velem,

és az emberfia, hogy gondod van rá?

Férfi hang: Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél,
dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg.

Gyülekezet: Ó, URunk, mi Urunk!

Mily felséges a te neved az egész földön, az égen is megmutattad fenségedet!

„Az Úr a Föld és minden, ami betölti a világ, és minden, mi belakja; mert a tengerekre építette és a vizekre alapította”

Uram, világod veszélyben van. Ellenséged gazdasági érdekek és kételkedők mögé rejtőzik,

arra várva, hogy raboljon és fosztogasson földeden.
Hozzád kiáltunk, Urunk, őrizd meg teremtésed,
védd meg kezeid alkotását!
Óvd meg nemzedékünket a fosszilis energiahordozóktól való
kóros függéstől.
Tégy szabaddá a káros energia iránti mérhetetlen vágytól,
tisztítsd meg szívünket a „mindig többet” sarától.
Vezesd ki lelkünket a anyagi világ fogságából
és a vágyból, hogy mindig többet és többet vegyünk el szent
és véges világodból.

Ajándékozz meg azoknak az áldásoknak a megérzésével,
amelyek akkor várnak ránk,
ha elfordulunk a gazdaság istenítésétől és a bölcsesség
és igazság felé fordítjuk arcunkat. Hadd lássa meg az
emberiség az igazi boldogságot,
amelyet te készítettél a Földön,
de ellenséged elhazudja azt. Mutasd meg, hogy a méltóbb
és egyszerűbb életforma nyomában
fakad fel dicsőséged fénye. Királyi dicsőséged ragyogja be
országodat! „Emeljétek fel fejetekeket, ti kapuk; emeljétek,
ti ősi ajtók, hogy a dicsőség királya lépjen be rajtatok. Ki ő?
A dicsőség királya? A Mindenható – Ő a dicsőség királya.”

Áldás

Bővelkedjen minden élő teremtmény békében!
Minden létező: gyenge vagy erős, kicsi vagy hatalmas, látható
vagy láthatatlan, közeli vagy távoli –
éljen mind békében!
(Montreat Peacemaking Conference, 1990.)

Menj és válaszd a kenyeret és bort naponként Menj és válaszd
őket, hogy megújuljon a Föld Menj és válaszd, hogy igazságos
élet legyen a földön Menj és válaszd őket, mert Jézust találod
bennük.

Áldjon meg minket Isten egy tarka virágcsokorral:
adjon egy szál nefelejcsset annak, akit elfeledtek
adjon tűztövist a bátortalannak Áldjon meg minket az Úr
és adjon százszorszépét a szerelmeseknek örökzöldet
a környezetvédőknek Adjon rezgőfüvet a hatalmasoknak
és pityangot a magabiztosoknak Áldjon meg minket az Úr
és adjon harangvirágot a gyerekeknek
tulipánt a művészeknek Mindannyiunknak pedig egy szál
napraforgóvirágot,
hogy életünk minden órájában keressük
a világ Világosságát, Jézus Krisztust,
Felé forduljunk
Őt szeressük
Rajta tájékozódjunk
És Őt kövessük.
Áldjon meg minket a mindenható Isten, aki Atya, Fiú
és Szentlélek.

Ajánlott irodalom

- Könczey Réka – S. Nagy Andrea: Zöldköznapi kalauz. Föld Napja Alapítvány, Budapest, 1997.
- Kereszty Zoltán: Nézzétek a mező liliomait. Bibliai növények a hit és a tudomány fényében. Magánkiadás. Budapest, 1998.
- Bolyki János: „Teremtésvédelem” – Ökológiai krízisünk teológiai megközelítése. Kálvin Kiadó, Budapest, 1999.
- Végh László: Fenntartható fejlődés. EP Systema, 1999.
- Tenke Sándor (szerk.): Egyház és környezetvédelem. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2000.
- Felelőségünk a Teremtett Világért. Egyházi dokumentumok az ökológiai válságról. (Szerk. Jávor B.) Védegylet, Budapest, 2004.
- Széchezy Béla és munkatársai: Környezetbarát menedzsment az egyházban. Missziói és Környezetügyi Központ. Budapest, 2006.
- AGAPE – Alternatív globalizáció a népekért és a Földért. (Ford. Gömböcz E.) Luther Kiadó, Budapest, 2008.
- A teremtés ünnepe. Tanulmányok, képek, liturgikus szövegek. (Szerk. Béres T., Orosz G.V., Szabóné Mátrai M., Petri G.) Luther Kiadó, Budapest, 2008.
- „...hogy művelje és őrizze meg” (Tanulmánygyűjtemény a környezettudatos gondolkodáshoz; Teremtésvédelemről lelkipásztoroknak, közösségeknek; Segédanyag a környezeti neveléshez) Szent István Társulat, Budapest, 2008.
- Tudatos vásárlók könyve. (Szerk. Gulyás Emese) Ursus Libris, 2008.
- Al Gore: Kellemtelen igazság. A globális felmelegedés erkölcsi kérdései.

Ajánlott honlapok

egyházak honlapjai:

- ararat.lutheran.hu
www.teremtesvedelem.hu
www.webofcreation.org
www.ecen.org
www.christian-ecology.org.uk
www.ekir.de/umwelt
www.ekd.de/agu
www.ofm-jpic.org
www.goarch.org/en/ourfaith/environment
www.coejl.org/index.php

civil szervezetek honlapjai:

- Védegylet: www.vedegylet.hu
Ökoszolgálat: www.okoszolgalat.hu
Hulladék Munkaszövetség: www.humusz.hu,
www.kukabuvvar.hu
Zöld iránytű a neten: www.greenfo.hu
Tudatos Vásárlók Egyesülete: www.tve.hu
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület:
www.mme.hu
Magyar Természetvédők Szövetsége: www.mtvsh.hu
Környezeti Tanácsadó Irodák Hálózata: www.kothalo.hu
E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület:
www.e-misszio.hu
Klímaémbresztő: www.klimaebreszto.net
Fenntartható portál: www.fenntarthato.hu
Bocs Alapítvány: www.bocs.hu
Biokosár magazin: www.biokosar.com

Örökkévaló Isten!

Köszönjük a teremttség szépségét,
A titkot, mely minden ismeretet felülmúl.

Örökkévaló Isten!

Köszönjük a földet, a vizet, a napot és a szelet,
Minden teremtményt és embert, nemzetet és kultúrát.

Taníts minket – akik itt együtt vagyunk – bevallani,
Hogy erőszakot követünk el az élet ajándékával szemben.

Adj erőt, amikor láthatóvá akarjuk tenni, hogy

A föld és minden, ami rajta van,

Hozzá tartozik.

Vezess minket, amikor megemlékezünk szövetségéről,

És e szerint akarunk élni. Ámen.

